

K TEMNOTÁM V ČESKÉ HISTORII

KAREL KOROUS

PODĚKOVÁNÍ

Za cenné rady, připomínky a pomoc děkuji pánům:

P. Josefu Dobiášovi, br. Felixovi OFM a Davidu Jechovi.

Karel Korous

I. SLOVA ÚVODNÍ

Smyslem spisku je pokusit se „vnést světlo“ do silně tendenčních, mnohdy ale vžitých postojů k významným historickým tématům českých dějin. Vznikly v minulosti, z různých pohnutek, zhusta politicko-propagandistických. Jsou často hrubě zkreslující, či zcela nepravdivé. K nim bezesporu patří kladné hodnocení doby husitské (ovlivněné také Masarykem) a nastalého rozkolu v Církvi, hodnocení mocenského střetu vedoucího ke třicetileté válce a zejména negativní hodnocení období katolické reformace Českých zemí a práce jezuitů i činnosti P. Antonína Koniáše. Zejména k době tzv. Temna ale existuje velké množství písemných dokumentů, ze kterých je patrná hodnota jezuitského úsilí po duchovní obnově zemí Českých. Časový odstup umožňuje odhodit vášně a ideově-politické záměry a snažit se bez předpojatosti hledat pravdivou odpověď např. na otázky: Jaká vlastně byla doba „Temna“ a kdo byl Antonín Koniáš?

II. DOBA A LIDÉ - SMĚŘOVÁNÍ KE TŘICETILETÉ VÁLCE

Protestantské věroučné rozdíly

Jesuité často chybně označovali nábožensky závadné knihy za „husitské“. Drtivá většina z nich ale husitská nebyla. Chybný pocit jakési přímé provázanosti Husa a protestantů 16. století existuje v Čechách podnes. Odklon českých protestantů od Husa a jeho dědiců – Rokycanových utrakvistů – znamenal ale výrazný věroučný posun. Hus i utrakvisté věřili v reálnou přítomnost Kristovu v oltární svátosti, a ona tam byla. Hus věřil v očistec, v potřebu modlit se za duše věrných zemřelých i v přímluvy svatých. Čeští protestanti 16. století už ale tyto pravdy neuznávali. Řídili se učením Luthera, či Kalvína. Je to zřejmé např. z 22. článku „České konfese“ z r. 1573, který zní: „Vzývati svatých nemáme, ani se k nim utíkati.“ Petr Chelčický, Český bratr, došel, tak jako po něm Kalvín, ještě dál: zavrhoval nejen vzývání svatých, ale i očistec, svátost kněžství; zavrhoval i papežství. Odmítal sice násilí a války, ale i stát a obchod, vyšší vzdělání a umění. Luther kázal, že ke spáse stačí jen víra beze skutků. Kalvín naopak hlásal, že se na Boží dobrotu spoléhat nemá, že je nutno vykořenit vše, co se protíví Boží vůli, representované vrchností! Majestát Rudolfa II. (vynucený na

panovníkovi protestantskými stavy) zakazoval vrchnosti, co do víry, vnucovat poddaným svou vůli. Skutečné poměry byly ale jiné.

Jak Evropa dospěla k reguli „čí je vláda, toho je víra“?

Východiskem zdůvodnění byl výklad 14. kapitoly evangelia sv. Lukáše: Ježíšovo podobenství o večeři, kde pozvaní nepřišli a pán vyzval sloužící, aby byli přivedeni chudí, s dovětkem „přinuť vejítí, ať se naplní dům.“ Už sv. Augustin byl názoru, že je vhodné lidi přinutit k hodům věčného spasení. Hus přisuzoval kněžím roli těch, co mají lid nabádat, a pánům roli těch, co mají lidi nutit. Zásada „cuius regio, eius religio“ – „čí je vláda, toho je víra“ – byla protestantskými knížaty vnučena katolickému císaři Karlu V. na sněmu v Augsburgu 25. 9. 1555. Karel V. to považoval za svoji životní potupu a abdikoval. (Stalo se to 23. srpna 1556, kdy postoupil svému bratru Ferdinandovi císařskou hodnost a svému synu Filipu II. španělský trůn.)

Karel V. (24. února 1500 v Gentu, † 21. září 1558 v San Jerónimo de Yuste, Extremadura) král španělský (jako Carlos I., 1516 – 1556), císař římský (1519 – 1556), vévoda burgundský (1506 – 1556) a arcivévoda rakouský (1519 – 1521)*

Císařův znak

Bez zajímavosti není císařova odpověď Lutherovi: „Očividně jeden osamělý bratr pobloudil, staví-li se proti mínění celého křesťanstva, neboť jinak by musilo křesťanstvo bloudit už tisíc let, ne-li víc. Já pak jsem rozhodnut dát všanc svá království, svůj majetek, své přátele, své tělo, svou duši. Neboť byla by hanba pro vás i pro nás, příslušníky šlechtetného německého národa, kdyby za našeho času a pro naši liknavost vniklo

do lidských srdcí pouhé zdání kacířství nebo úhony činěné křesťanskému náboženství.“ Takto mluvil panovník říše, nad kterou slunce nezapadalo. A bohužel to, před čím varoval, se stalo.

Ale Komenský (1592 až 1670) zašel ale ještě mnohem dál a tvrdil, že světská vrchnost má právo rozhodovat o církevních záležitostech, a že má nárok i na světské statky Církve. Tímto „kotrmelcem“ se víra stala politickou záležitostí doby. Komenský žádal vyhlazení katolické víry (např. ve spisu Haggaeus). Vyzýval sedmihradského knížete Jiřího Rákoczyho k vyhubení katolictví, které označil jako „modloslužebné šílenství“. (Rákoczy byl kalvinistou, dal umučit dva jesuity a jednoho kanovníka.) Komenský stejným způsobem ovlivňoval švédského krále Gustava Adolfa.

Podobenství o večeri ale později vykládal i P. Antonín Koniáš (1691 až 1760) – a ostatní jesuité – shodně se sv. Augustinem i Husem. Takže i Koniáš podporoval určité státní zásahy proti nekatolictví.

Co předcházelo třicetileté válce v Čechách?

Vztah šlechticů ke králi byl dlouhodobě napjatý, moc pánů byla velká. Už císař Karel IV. pro nevěli panstva neprosadil Majestas Carolina (pokus o psané zemské právo z konce září 1355¹). Majetek protestantské šlechty pocházel většinou z územních zisků z doby husitské, kdy jej sebrali Církvi. A k tomu byl prvotním impulsem Vikleřův požadavek, že majetek má být odebrán kněžím a předán světskému stavu. Husité to 30. 7. 1419 převzali do třetího pražského artikulu². Ztráta majetku poražených, resp. majetkový trestní postih, se tak staly součástí české právní tradice.

Po odeznění husitské zkázy si český sněm poprvé a naposled zvolil (po smrti Ladislava Pohrobka) 2. 3. 1458 králem českého šlechtice z nekrálovského rodu, dosavadního zemského správce Jiřího z Poděbrad, tzv. husitského krále. (Jako čtrnáctiletý mladík po boku svého ochránce Hynce Ptáčka z Pirkenštejna pravděpodobně bojoval 30. 5. 1434 v bitvě U Lipan – a to na straně vítězné Panské jednoty proti táboritům a sirotkům, vedeným Prokopem Holým.) Politická realita (katolický český král byl nejvýznamnějším volitelem římského císaře) nutně vedla po úmrtí Jiřího roku 1471 znovu k volbě katolíka – Jagellonce Vladislava II.

Pevnost ve víře byla u části šlechticů sice silná, její obsah a stálost však byly vratké: zjištění majetku a moc u nich určovaly mnohdy to, čemu věřili. Za Jagellonců se vysoká šlechta cítila „tak silná v kramflecích“, že páni ironicky říkali: „Ty jsi náš král a my jsme Tvoji

Páni.“ Tato situace pokračovala i po nástupu Habsburků na český trůn. Svědčí o tom neslavně skončené spiknutí části protestantského panstva v r. 1547, z jednotlivců pak např. činnost katolíka Jiřího Popela z Lobkovic. Ten využil svých styků a způsobil císaři Rudolfovi II. mnohé potíže, které vyústily v úmyslném ukončení zemského sněmu r. 1593.

Mezi konfesemi panovalo napětí. Ferdinand I. se snažil náboženské poměry zmírnit vstřícností k utrakvistům. Vymohl uznání kalicha, které bylo vyhlášeno 23. 7. 1564, dva dny před jeho smrtí. To, oč Ferdinand usiloval a v čem viděl záruky náboženského uklidnění, již ale poluterštělým husitům nestačilo.

III. KATOLICKÁ REFORMA

Co předcházelo evropské katolické reformaci, její motivy

Nejednalo se jen o pouhou rekatolizaci Českých zemí, katolická reforma měla evropský rozměr. Její hlavní pohnutkou byla potřeba změnit duchovní poměry v zemích Evropy. V 16. století se v Evropě lépe hospodařilo. Inspirací byla úspěšná činnost klášterních komunit i působení panovníků. Na konci 15. stol. byla objevena Amerika, v 16. století začalo osídlování Střední a Jižní Ameriky. Důsledkem byl růst bohatství a překotný rozvoj hospodářství. S dobou renesanční máme dnes spojen rozkvět umění, dobrého i špatného. Tato doba měla své výrazně záporné stránky. Ctnosti v katolických zemích zvlažněly.

Např. na území dnešní Itálie „dobré bydlo“ odvádělo hodnostáře, šlechtu, umělce a bohaté kupce od víry – ke konsumu renesanční kultury. Úpadek panoval i mezi klérem. Běžní lidé se naproti tomu vyznačovali nepřítomností kultury, dokonce příklonem k pohanství a divokostí (v každém smyslu toho slova). Vynořila se idea „lidství“ (humanismu), která posléze zdegenerovala odpoutáním se od Boha, evangelia i od církevní autority. Učenci přestávali v jednotlivci vidět zvláštní Boží stvoření. Začali klást důraz na potřeby jedince bez ohledu na potřeby ostatních, na jeho subjektivní názory bez ohledu na objektivní skutečnost, na kritiku bez úcty a na nezávislost bez odpovědnosti. Důsledkem byl mj. nárůst sobectví. Opětně tak začalo působit pohanství (tzv. návrat k Římské říši) a nově – volnomyšlenkářství (každý má svou pravdu). Náboženský, morální i církevní život byl ubohý, i církevní instituce byly ve stavu hlubokého úpadku. Ustala charitativní činnost. Ožebračení lidé, sirotci a nemocní byli prakticky bez pomoci. (Světské vlády se o sociální

situaci těchto nebožáků nestaraly ze zásady.) Nuzní majetkem i mravně žili „mimo“ vliv Písma, tj. v hluboké náboženské ignoranci. Zpráva nuncia biskupa Carafy³ dokládá blížící se zánik zpovědí a velikonočního přijímání, neznalost základních modliteb jako Otče náš a Zdrávas Maria, mnozí lidé už neuměli udělat znamení kříže. Horalé a pastýři v Abruzzách, Kalábrii a Apulii žili v pohanství plném kouzel. Veřejná morálka byla v rozvratu. V roce 1517 převyšoval počet registrovaných prostitutek ve Svatém Městě počet počestných žen. V roce 1549 měl Řím 60 tisíc obyvatel, okolo pěti tisíc kurtizán a mnoho tisíc prostitutek. Podobná situace byla v ostatních italských městech. Zaráží ale netečnost nejen státní, ale i duchovní moci vůči tomuto stavu věcí. Prostituce byla brána, podobně jako dnes u mnohých daňových úřadů v západní Evropě, téměř jako slušná profese. Bula, zakládající bratrstvo „Santa Catharina della Rosa ai Funari“ z roku 1560 výslovně uvádí rodiče, kteří vlastní dcery strkali do bahna vředělného neřádu. Velký podíl na tomto stavu měli humanisté a umělci, kteří udávali tón způsobu života horních vrstev. Rádi a bez skrupulí pobývali s kurtizánami, vychvalovali slovy, obrazy i sochami jejich „půvab“, opisovali je přívlastky velmi odlišnými od křesťansky upřímného a pokorného názvu *hříšnice*. Nyní to byly *mistryně veselé vědy*. Vedle nevázanosti panoval i nedostatek úcty k lidskému životu a majetku druhých. Dokonce i v malých italských městech bylo ročně 50 až 150 vražd, většinou loupežných.

Svatý Ignác a jeho následovníci měli temnou stranu života ozebračených lidí, sirotků a nemocných stále na očích: neobraceli se k lidem vzhůru, ale dolů, do prostředí lidí zbídačených a vyděděných. To bylo, spolu s nápravou morálky, i hlavním motivem ignaciánského apoštolského a charitativního počínání.

Další vážnou pohnutkou katolické reformy bylo odmítnutí svévolného výkladu Písma, které započal Viklef a Hus, a důkladně zdůvodněné odmítnutí takto vzniklého učení protestantů – Luthera a Kalvína.

K čemu vedl husitský rozkol a rozmanitost vyznání v 16. století?

Dnes mnohdy dokonce obdivovaná rozmanitost vyznání v předbělohorské době vedla k tomu, že v mnoha městech Čech i Moravy bylo i pět vyznání, v Třebíči např. žilo pohromadě 20 sekt a každý si vykládal Písmo podle svého. Tato atmosféra měla špatný vliv na laickou společnost i na kněžskou kázeň. Nejednotný výklad křesťanských povinností byl jedním ze zdrojů špatných mravů. Lidé si kněží (mnohdy oprávněně) nevážili.

Školy řídili utrakvisté a luteráni. Přitom úpadek nejen mravů, ale i vzdělanostní byl všeobecný. Utrakvisty vedená Karlova universita ztratila úroveň. V polovině 16. století se zde osm let (!) nekonaly zkoušky. Z tohoto stavu vznikla mezi vlivnými poctivými katolíky potřeba vlastního bohosloveckého učiliště a sílil i tlak na obsazení arcibiskupského stolce. Utrakvisté ale odmítli katolické profesory přijmout.

O jesuity požádalo arcibiskupství pražské⁴ za podpory samotného císaře Ferdinanda I. Petr Canisius, provinciál Hornoněmecké provincie, podává roku 1555 sv. Ignáci zprávu, že je možné vyslat do Čech Tovaryšstvo. Delší dobu se jednalo o přidělení domu. Z nabízených tří objektů nakonec Petr Canisius vybral starobylé dominikánské středisko u Sv. Klimenta. 18. 4. 1556 přichází do Prahy s papežským požehnáním a s doporučujícím listem sv. Ignáce prvních 12 jezuitů (čtyři kněží a osm scholastiků). Byli to Vlámové, Italové, Španělé a Němci. Sv. Ignác jim nařídil, aby se naučili česky.

*Sv. Petr Canisius
(* 8 5. 1521
Nimwegen,
Holandsko;
† 21. 12. 1597
Freiburg im
Üchtland,
Švýcarsko)*

O které pilíře se opírala kvalita katolické reformy u nás?

Šlo o tři pilíře: O jasné definování katolické víry tridentským koncilem (1545 – 1563), o nového arcibiskupa (Antonín Brus z Mohelnice od roku 1561; mezi léty 1421 – 1561 nebyl arcibiskupský stolec obsazen!) a jeho nástupce, a o jezuitský řád (založen 27. 9. 1540 Pavlem III.). Výsledky koncilu byly sv. Piem V. roku 1566 promítnuty do katechismu, který srozumitelnou i přesnou formou pomáhal katolíkům k orientaci.

Řád Zlatého rouna
(*Ordre de la Toison d'or Aureum vellus*)

Aktivně působili i katoličtí šlechtici, kteří z vlastních zdrojů financovali vznik nových učilišť. Např. umírněný představitel katolíků Vilém z Rožmberka (nositel Řádu Zlatého rouna⁵) roku 1585 založil v Českém Krumlově jesuitskou kolej.

Výše zmíněný Jiří Popel z Lobkovic, radikální katolík, založil roku 1591 jesuitskou kolej v Chomutově, podřídil jejímu rektorovi fary svých panství a roku 1592 založil několik nadací pro chudé studenty z panství Chomutov, Libochovice, Mělník a Liškov. (Ještě v 19. století z těchto nadací několik studentů dostávalo ročně 116 zlatých!)

IV. KONFESNÍ NENÁVIST, PANOVNÍCI, STAV POLITIKY, POVSTÁNÍ

Co to byla konfesní nenávisť?

Konec 16. a začátek 17. století byl u nás poznamenán mnoha útoky proti katolíkům, např. smrt doksanského probošta po tom, co jej zmlátili protestanté, nebo ničení oltářů a vybavení v mnoha kostelích z popudu Ondřeje ze Šternberka. Ten sám veřejně rozbíjel v kostele v Nepomuku sochy svatých. Ve vztahu k výzdobě katolických kostelů jsou doloženy podobné činy i Marie ze Schenku, rozené z Lobkovic. Došlo k napadení kláštera u Panny

Marie Sněžné a povraždění tamních františkánů, mučení děkana Hájka v Litomyšli a kanovníka Kotvy v Praze. V Olomouci byl umučen Jan Sarkander.

Katolíci se začali chovat podobně. Hrabě Martinic pomocí psů štval nekatolické sedláky do kostela, farář v Holešově nechal vykopat mrtvolu evangelické šlechtičny z katolického hřbitova. Navzájem došlo k zákazům uzavírání smíšených manželství. V Chomutově (patřil Jiřímu Popelovi z Lobkovic) byly zakázány církevní protestantské pohřby. Potom se protestanti, kteří zde tvořili většinu, vzbouřili. Městský rychtář byl zabit, kolej byla vyloupena a jesuité utekli do Libochovic. Jiří Popel zjednal nápravu tak, že v jeho režii 19. srpna 1591 na Červeném Hrádku rozhodl zemský soud ve věci odsouzení vzpoury a dva hlavní vůdce nechal popravit. Jiří Popel dále zbavil Chomutov městských privilegií a roku 1592 kolej obnovil.

Do 16. století byla liberecká duchovní správa katolickou. Ze sousedního Saska sem ale pronikal vliv Lutherova učení, které německy mluvící většina obyvatelstva podporovala. Roku 1535 údajně nařídil majitel panství Joachim z Bibrštejnů, aby se všichni liberečtí občané zřekli katolické víry a přijali luteránské náboženství. Působili zde pak čtyři luteránští kazatelé.

Království české ale nebylo středem světa. Evropská křesťanská civilizace byla ohrožena muslimskými hordami. A odpovědnost za její ochranu ležela na bedrech habsburských panovníků.

Rudolf II., Matyáš, Ferdinand II.

Po velkém nátlaku protestantských stavů dal 9. července 1609 Rudolf II. ze strachu oztrátu moci (ze strany svého bratra Matyáše) zpečetit Majestát. Ten potvrzoval svobodu náboženského vyznání a upravoval vztah mezi nekatolíky a katolíky. Vpád pasovských (se souhlasem a zčásti podle režie Rudolfa) vedl k náhlému souladu zájmů českých stavů a Matyáše, k abdikaci Rudolfa II. a ke korunovaci Matyáše za českého krále dne 23. května 1612. Císař Matyáš (nemaje následníka) ohlásil za svého nástupce v Českém království – bez volby – Ferdinanda ze štyrské větve Habsburků. Češi jej přijali téměř jednohlasně (až na čtyři výjimky) na sněmu roku 1617 za českého krále Ferdinanda II., když se zaručil za svobody i Majestát.

Polyxena z Lobkovic (1567– † 24. 5. 1642)*

Dobrý odhad budoucího politického vývoje v českém království ukázal výrok manželky nejvyššího kancléře, katoličky, paní Polyxeny z Lobkovic, rozené z Pernštejna, který pronesla na korunovaci Ferdinanda II.: „... k tomu přichází, že papeženci evangelíky, či evangelíci papežence na hlavu vsednou a zjezdí se.“

Utajené protestantské odmítnutí politických jednání

Rudolfův Majestát chápaly obě strany sporu jinak. Císař Ferdinand II. si ale byl napjaté situace vědom a nabízel protestantským stavům politická jednání ve Vídni, s mezinárodním zprostředkováním Jenem Jiřím Saským, luteránem, a Maxmiliánem Bavorským, katolíkem. Tato politická možnost řešení sporu byla vůdci strany protestantů před veřejností utajena a nedošlo k ní, protože se představitelé protestantských stavů rozhodli k revolučnímu řešení.

2. pražská defenestrace, povstání

Nechť protestantského panstva k politickému řešení dělby moci v království patrně vedla ke špatně promyšlenému protihabsburskému povstání českých protestantských stavů, které v konečném účtování uškodilo Českému království. Pouze několik lidí (Jindřich Matyáš Thurn, Albrecht Smiřický, Budovec z Budova a Oldřich Vchynský) zosnovalo 21. května 1618 defenestraci místodržících. Následně o tom informovali další tři (Linharta Colonu z Felsu, Václava Viléma z Roupova a Martina Furweina). Významný vliv v této radikální skupině měli příslušníci jednoty bratrské. Jmenovaní napomohli ke spuštění mezinárodního sporu bez jasné koncepce, organizace, finančního zajištění, bez vojenské podpory zvenčí i bez dostatečné vůle k vítězství.

***Druhá pražská
defenestrace
23. 5. 1618***

Skupinové provedení defenestrace bylo záměrné, aby do sporu byli vtaženi nejen jeho autoři. Povstání začalo 23. května 1618, kdy podle „starého českého obyčeje“

byli z okna pražského Hradu vyhozeni „rušitelé obecného pokoje a odbojníci českého království“ – místodržící Vilém Slavata a Jaroslav Martinic s naprosto nevinným písařem Fabriciem. Slavata se zranil. Martinic a Fabricius přežili pád bez velké úhony. Když stavové viděli, že sedmnáctimetrový pád přežili, neubránili se předtůse, že zasáhla nadpřirozená síla. (První útočiště vyhozeným poskytla v pernštejnském paláci Polyxena z Lobkovic. Fabricius odjel informovat císařský dvůr ve Vídni, kam dorazil 16. června. Slavata ještě stačil navštívit v katolických Libochovicích Adama ze Šternberka.)

Dekretem vlády direktorů z 1. 6. 1618 byli jesuité ihned po defenestraci (po více než šedesátiletém působení) vyhnáni ze země, jejich majetek zabrali povstalci. Kaple v Klementinu byla zničena, byla v ní zřízena stáj. Začala třicetiletá válka. Vláda 30 direktorů sesadila Ferdinanda II. Protestantští stavové zvolili za českého vzdorokrále Fridricha Falckého. 7. prosince 1619 bylo na sněmu protestantských stavů ve Vratislavi rozhodnuto o zabavení statků odpůrců krále Fridricha Falckého a katolíkům byla uložena přísaha na konfederaci s blízkými protestantskými zeměmi.

V. ABSOLUTISMUS, NÁRODNOSTNÍ OTÁZKA

Směřování k absolutismu

Situace se neradikalizovala jen u nás. Král Gustav II. Adolf roku 1620 vypověděl ze Švédska všechny katolíky. Velký podíl na neutěšených poměrech u nás měla šlechta, které stav na pomezí

anarchie vyhovoval. Odpovědnost k České koruně a k české státnosti se vytrácela podobně, jako odpovědnost k Bohu. Hlavní chybou panovníků evropských zemí a elit, které je obklopovaly, bylo směřování k absolutismu, kterým chtěli vyřešit problémy, které povstaly v minulosti. Odvrhli vyvážený středověký vztah státu a církve a nahradili ho, podle Macchiavelliho rad⁶, absolutismem, který se prý nemusí řídit morálkou, jde-li o jeho zájem. Další závažnou chybou bylo to, že pro tento model vlády zneužili církevní odlišnosti, konfese. To vše vyústilo ve válce třicetileté, která nově rozdělila mocenské sféry vlivu (o moc šlo především) podle nespravedlivé zásady cíl vláda, toho víra. Hlavním motivem třicetileté války nebyla otázka pravdivosti, resp. pravosti té které víry, ale zejména touha leckterých evropských panovníků po absolutní moci. Ta vedla ke střetu o nové rozdělení sfér vlivu v Evropě.

Otázka národnosti

Vlastenectví bylo původně chápáno pouze jako zemská příslušnost, tedy jinak, než dnes. Povstání bývá (mylně a záměrně) interpretováno jako vzpoura Čechů proti Habsburkům – Němcům. Skutečností bylo, že nechuť k nárůstu vlivu německých přistěhovalců se počala na začátku 17. století projevat mj. vazbou k jazyku. Obrazem odporu k němečtí byl zemský zákon, podle něhož byla od r. 1615 čeština výhradním jazykem království. Platil ale (podle Pekaře) jen „na papíře“, německy mluvící strana měla významný vliv na veškeré dění. Země byla hluboce rozdělena na dva tábory, protestantský a katolický. V protestantském (většinovém) táboře převažovala němčina. V zemi se usídlilo velké množství německých řemeslníků ze Saska a Pruska. S nimi přicházeli kazatelé, kteří prosazovali zejména luteránství a němečtí učitelé. Pro nevalnou úroveň Karlovy university posílali protestantští šlechtici syny studovat do Německa. Odtud si přiváděli německé nevěsty se služebnictvem. Germanizace tedy postupovala „zdola i shora“. Stavovskou protestantskou opozici vedl německý šlechtic Joachim Schlick, následovaný velkou částí českého panstva. Od r. 1618 byla dokonce jednání českého sněmu zahajována vedle dosavadní písně české, též německou. Vůdci odboje neuměli česky, zápisy direktoria byly proto v němčině.

Spor o protestantské kostely v Broumově a Hrobech by bylo možno interpretovat chybně (s nadsázkou a ironicky) jako spor německých farníků a pražského arcibiskupa německé národnosti. Ve skutečnosti ale šlo o cílenou provokaci místních německých protestantů, za podpory představitelů protestantských stavů – v konečné fázi i proti císaři. Protestantská strana se snažila využívat Majestát volným výkladem a stupňováním požadavků, za vydatné pomoci direktorů. Ti tvořili, vedle císaře, druhé mocenské centrum v Českém království.

VI. BÍLÁ HORA , POVSTÁNÍ NA MORAVĚ, OBNOVENÉ ZŘÍZENÍ

Bílá Hora – mýtus a skutečnost

Nevelká bitka na Bílé Hoře (podle porovnání s bitvami téže doby) ukázala skutečný stav vztahů a vůle k vítězství v táboře vzbouřenců i tím, že protestantská Praha, která měla strach z vlastních spojenců, protestantských žoldnéřů, po bělohorské bitvě raději otevřela své brány císařovým katolíkům. Další vojenský odpor byl i po prohrané bělohorské bitvě a ztrátě Prahy možný, protestanti měli veliké finanční zdroje. „Zimní král“ Fridrich Falcký a protestantští stavové ale „nebyli právi svému postavení“. Nebyli ochotni jít důsledně za cílem – „až do hrdel a statků“ a nebyli schopni přijmout za rovnocenného partnera městský stav. (Je otázkou, jakou roli vlastně hráli v mocenské patrii na straně protestantské části Evropy. Anglický král Jakub, přijetí české koruny svému zeti, Fridrichu Falckému, rozmlouval). Vlastní statky byly pro mnohé z nich momentálně přednější. Už pět dní po „Bílé Hoře“ (13. listopadu) čtyři vůdci povstání (Budovec, Harant, Říčan a Václav Vilém z Roupova) a s nimi další, v celkovém počtu 201 osobností, podepsali „roudnický dokument“ s prosbou králi o milost a záchranu statků. Poněkud to narušuje obraz reků předkládaný mnoha historiky a spisovateli. Vycházeli z panských představ minulosti, které lze zjednodušit větou: „snad to nějak zase po česku s panovníkem upatláme“. Nepodařilo se to, protože špatně analyzovali předchozí odboj, neslavně ukončený r. 1547, vývoj a vůli habsburské politiky i faktickou sílu menšinové české

katolické strany. Také proto byla bitva na Bílé Hoře politicky osudová.

Z hlediska náboženského byla „Bílá Hora“ jasným vítězstvím, návratem Čechů k původní víře. Ve vztahu k národnímu vývoji a k českému jazyku, byl důsledek bitky rovněž jednoznačným vítězstvím a záchranou země před drtivou protestantskou germanizací. Vzdělanci se opět (jako ve středověku) přiklonili k latině, a lid, hlavně zásluhou jezuitů, opět k českému jazyku. Kulturně zde začal působit vliv románsko – španělský. Politicky byla ale „Bílá Hora“ (následkem předchozího vývoje a z něj tvrdě odvozeného postoje krále) počátkem konce české státnosti, ke škodě nejen Čechů.

Záměrem krále bylo rozdělit viníky do tří kategorií. Ti, kteří jej zradili jako poddaní a úředníci, nebyli-li vůdci povstání – měli přijít o majetek. Ti, kteří přísahali Fridrichu Falckému, ale ničím jiným se neprovinili, měli pozbyt dědičnosti statků a měli se stát poplatníky. Popravení měli být vůdci povstání. Byli souzeni a odsouzeni z politických důvodů, za zradu a vedení vzpoury, nikoli pro víru, jak bývá dosud tvrzeno. Popraven byl i katolík Diviš Černín, hejtman Pražského hradu. V protestantských zemích byli ale mučení katoličtí poddaní, kteří se neprovinili zradou, jen pro víru. Poprava 27 vůdců povstání na Staroměstském náměstí dne 21. 6. 1621 byla drsným aktem vítěze. (Opačný výsledek „Bílé Hory“ by pravděpodobně vedl k podobným krutostem od protistrany). Žádost o milost byla odmítnuta, odsouzenci šli na smrt hrdinsky. V dláždění Staroměstského náměstí jsou dnes symbolicky kříži vyznačena místa popravy. Rudolfův Majestát převzal vítěz bělohorské bitvy Maxmilián Bavorský. Předal ho ve Vídni císaři, který jej prý sám rozstříhl nůžkami – na znamení konce platnosti. Dokument je dodnes součástí českého Korunního archívu. Kazatelé (predikanti) tzv. České konfese byli vypovězeni z královských měst z politických důvodů. Dekretem byli označeni za původce rozvratu. Roku 1625 byly zakázány svatby nekatolíků se sirotky a vdovami, od r. 1626 byly nekatolické svatby zakázány úplně. Katolické vyznání bylo pro šlechtu povinné podle mandátu z června 1627. Ze země posléze odešlo mnoho nekatolíků (asi 36 000). Vedle protestantské šlechty odešli mnozí nositelé kultury, obchodu a průmyslu i městští vzdělanci, většinou lidé zámožní.

Povstání na Moravě

Poměry na Moravě byly jiné. Katolická strana byla oproti Čechám početnější a vliv měli uvážliví šlechtici na obou protistranách. Protestant Karel starší ze Žerotína (* 15. 9. 1564 – † 9. 10. 1636) – zemský hejtman moravský (1608 – 1615) – věrný poddaný habsburských císařů Maximiliána a Ferdinanda II., se významně zasloužil o prvotní odmítnutí spolupráce s českými povstanci a prosadil neutralitu Moravy. Později, po dílčím vítězství moravských vzbouřenců v květnu 1619, nebylo Žerotínovi ublíženo, byl ale držen v domácím vězení. Po Bílé hoře Žerotín pomáhal obětem porážky. Na Moravě bylo následně doloženo asi 200 povstalců, údajně 20 jich mělo být popraveno. Argument, že markrabství bylo do povstání vtaženo násilím, byl mocným faktorem, který přesvědčil císaře k mírnému postupu. Stalo se tomu zásluhou Františka kardinála Dietrichsteina a Karla staršího ze Žerotína. Žerotín, ač byl českobratrského vyznání, mohl, i po porážce protestantských stavů, v době platnosti Obnoveného zřízení zemského, zůstat na svých statcích. Nevyužil toho, odstěhoval se r. 1629 do Vratislavi, ale na Moravu a do Čech dojížděl. Roku 1633 se usídlil v Přerově, kde r. 1636 zemřel.

Franz Seraph Kardinal von Dietrichstein, česky: František, kardinál z Ditrichštejna (22. 8. 1570 v Madridu, 26. 5. 1599 arcibiskup olomoucký, 27. 8. 1623 kardinál-kněz od S. Maria in Trastevere, od roku 1624 kníže, † 19. 9. 1636 v Brně. Nazýván „král z Kroměříže“ nebo také „král moravský“. Roku 1624 byl jedním z předních kandidátů na papežský stolec. Byl hlavním rádcem čtyř panovníků: Rudolfa II., Matyáše, Ferdinanda II. a Ferdinanda III.)*

Obnovené zřízení zemské

Obnovené zřízení zemské (10. 5. 1627) – nová ústava království, postavilo nekatolické církve mimo zákon, povoleno bylo jen vyznání katolické. Následné konfiskace majetku nekatolíků neměly obdoby, byly v kontinentální Evropě největší v dosavadních dějinách. Tendenční tvrzení obsažené v Obnoveném zřízení zemském, že odboj byl všeobecný, bylo vážnou politickou chybou panovníka, protože důsledkem bylo potrestání celého Českého království formou zrušení jeho svobod. Odboj ale způsobila jen protestantská většinová strana. Tento názor neohroženěrazil Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, ale neuspěl.

Vilém Slavata (1. 12. 1572 v Čestíně Kostele, nyní Čestín, původně člen jednoty bratrské, r. 1597 konvertoval k římskokatolické církvi, od roku 1600 císařský komoří, od 1604 purkrabí karlštejnský, roku 1615 nejvyšší sudí zemský, 23. května 1618 se stal obětí 3. pražské defenestrace, říšský hrabě z Chlumu a Košumberka od roku 1621, od roku 1622 tajný rada, 1627 nejvyšší číšník, 1623 až 1628 nejvyšší komorník Českého království, od roku 1628 nejvyšší kancléř,*

v roce 1629 získal všechny výsady rožmberského a hradeckého rodu [vladařství, první místo na sněmu po knížatech], roku 1630 palatin, roku 1643 obdržel Řád zlatého rouna, † 19. 1. 1652 podle zdroje buď ve Vídni nebo v Jindřichově Hradci)

Stavům zůstalo v podstatě pouze právo povolovat výběr daní. Česká státnost ustrnula. Pro habsburské panovníky byla důležitá hlavně z titulu už výše zmíněného kurfiřtského práva (volitele

císaře římské říše), neměli zájem na jejím pěstování a rozvíjení, což zpočátku zdánlivě nevadilo. (Zakrnění české státnosti vedlo v dobách pozdějších, v souvislosti s maďarským sebeurčením a jeho vlivem na politiku mocnářství, vedle niterné národní potřeby české státnosti, nenaplněné ani neuskutečněnou korunovací posledních dvou panovníků, k nárůstu odstředivých tendencí, které oslabily celistvost dosud logicky potřebného střeoevropského soustátí).

VII. O RESTITUCI CÍRKEVNÍHO MAJETKU, KONEC TŘICETILETÉ VÁLKY

K mýtu o obohacování Církve, k restituci církevního majetku

Mýtus o tom že Církev za rekatolizaci obdržela majetky, je scestný. Převod majetku nekatolíků (který nabyli loupežemi církevního majetku za doby husitské) nebyl možný. Chtěli a dostali ho šlechtici blízcí císaři. Další část majetku Církve (z doby husitské) byla v držení krále, byl ale zastaven jako dlužná protihodnota. Poslední část z tohoto majetku Církve vlastnili páni, kteří jej získali loupeží jako protestanti, následně ale přestoupili ke katolictví a uloupený majetek si ponechali. Arcibiskup Harrach předvídal, že restituce neprojdou. Proto prosazoval, aby se Církev tohoto majetku zřekla a náhradou získala příjmy z tzv. solní dávky (jakási renta, tj. poplatek za každý sud soli). V období 1630 až 1633 skutečně došlo k dohodě mezi papežem Urbanem VIII. a Ferdinandem II. Církev se zřekla nároku na majetek ukradený před panováním Rudolfa II. a na věčné časy měla dostávat 15 krejcarů z každého sudu soli. Budoucí vývoj ale ukázal ekonomickou nevýhodnost tohoto řešení. Tvrzení typu, „že Církev získala konfiskovaný majetek protestantů“, jsou lživá.

Liberec za války třicetileté

Po bělohorské bitvě poslal Albrecht z Valdštejna do Liberce české jesuity z Jičína a panství museli opustit luteránští kazatelé. V Liberci nastoupili opět katoličtí faráři. Katolický farář, Augustin Stein do Liberce nastupuje až 16. 5. 1624. Ondřej Stommaeus, druhý pobělohorský liberecký katolický farář, byl 15. listopadu 1631 luteránskými obyvateli zavražděn. Pak zde v katolické správě

následuje ještě jedna, jedenáctiletá přestávka. Po smrti hraběte Valdštejna kostel vyplenili Švédové a opět ho začali užívat luteráni. Katolíky i luterány byl jediný liberecký kostel používán v letech 1648 – 1649. Od 9. října 1649 byl pro protestanty uzavřen.

Obrana Prahy proti Švédům, proč byl postaven Ferdinandem III. mariánský sloup

Na konci třicetileté války se Pražané úspěšně ubránili švédským žoldákům. Bylo to velké a důležité vítězství, císařská vojska v okolí Prahy byla slabá. Akademickou legii studentů duchovně vedl jezuita P. Jiří Plachý. V blízkosti Klementina probíhaly prudké boje, uvnitř bylo ošetřováno mnoho raněných jesuitů, vojáků a studentů. Jako hold Panně Marii – pomocnici, na památku slavné obrany Prahy i jako projev díku Pražanům, dal císař Ferdinand III. postavit na Staroměstském náměstí sloup se sochou Panny Marie. Dílo vytvořil sochař Jan Jiří Bendl. Byl posvěcen 13. července 1652. Císař Ferdinand III. považoval tuto událost za tak důležitou, že se jí účastnil osobně se svým nejstarším synem. O svátku neposkrvněného početí P. Marie se zde konala procesí, klementinští studenti při něm s úctou nesli rukavice a přilbu P. Plachého. Barbarské stržení v Evropě druhého nejstaršího mariánského sloupu pouliční lůzou při vzniku republiky československé se dosud napravit nepodařilo.

VIII. DOBA PO VÁLCE TŘICETILETÉ

Z úzkého pohledu na míru duševního úpadku a morální rozklad lze období po třicetileté válce srovnat s dobou dnešní. Celkové poměry byly ale jiné. 24. října 1648 byl uzavřen Vestfálský mír a skončila třicetiletá válka. Počet obyvatel v Čechách klesl z více než 3 milionů před válkou na 800 000. Řádil mor, lidé žili desítky let bez pastorece, bez vzdělání, veškeré dění ovlivňovalo násilí. Zemí po třicet let neustále táhla vojska panovníků i houfce loupeživých ozbrojenců. Loupeže, pálení, vydírání a násilí všeho druhu byly denním chlebem lidí té doby.

Velký počet kostelů, klášterů, zámků i tvrzí byl pobořen, vypálen, cennosti byly ukradeny. Sochy, obrazy a cenné tisky i sbírky mincí uloupili (zejména) Švédové. Ve Švédsku jsou mnohé podnes. Část cenných tisků se ale později, díky švédské královně Kristině⁸, dostala jako dar do Vatikánu a možná i proto dodnes existují.

Švédská královna Kristina

Mnohé obce doslova „zmizely z povrchu země“. Jednotlivec se snažil přežít, vymizel zájem o pěstování společného dobra. Celá Evropa byla „běženeckým táborem“, desetitisíce lidí opouštěly půdu po svých předcích. Každé druhé dítě se nedožilo tří let, každé třetí pěti let. Nebyl dobytek, nebyly peníze. Čeští katoličtí kněží tehdy nakupovali ze zádušních peněz

dobytek a rozdávali ho mezi potřebné rolnictvo zdarma, za „věčný poplatek“ 18 kr. z krávy a 3 kr. z ovce ročně. To se nazývalo „železná kráva“ a „železná ovce“. Např. v Libochovicích (byly tenkrát podobně velké, jako Liberec) bylo „40 železných krav“ a „76 železných ovcí“. Povinnost této platby skončila jednorázovou výplatou podle zákona až v r. 1869.

Absolutismus a Církev

Politicky došlo k velké změně. Staletí trvající moc českých pánů náhle skončila. Absolutismus nastolený Ferdinandem II. byl extrémní reakcí na rádo by demokraticky stavovský, ale fakticky nestabilní stav politického systému před třicetiletou válkou. Absolutní moc panovníka ale svázala Církev se státem a přisoudila jí roli podřízenou moci světské. To byl nejvážnější a nešťastný posun od středověkých poměrů, kdy existovala mezi státem a Církví rovnováha. Věci časem došly dokonce tak daleko, že císař Ferdinand III. roku 1641 zakázal publikovat papežské buly bez svého předchozího souhlasu. Arcibiskup Arnošt Vojtěch Harrach (* 1598 – † 1667, arcibiskupem se stal ve 24 letech) např. mohl svolat kněžstvo vikariátů k poradě až po souhlasu císařských úředníků. Okamžitou výhodou nastolení absolutismu bylo, že byl státní mocí konečně po třicetileté válce nastolen mír a řád. Církevní pastorece působila příznivě. Napomohla vytvořit klima, které umožnilo opět klidné rozvíjení rodinných hodnot. Setrváním na propojení

státu a Církve se ale z prvotní výhody stala obrovská nevýhoda, která následně, v kombinaci s dalšími vlivy, přinesla velké problémy. (Byly to zejména pozdější josefinská centralizace a germanizace i příklon panovníka k osvícenství). Negativním vnitrocírkevním důsledkem byl vznik propastných rozdílů mezi vysokým klérem a nižším duchovenstvem. To ale neplatilo u řádů, zejména u jezuitů.

Problémy katolické reformace v Českých zemích, její evropské druhy, činnost otců jezuitů

V misijní a pastorační práci v Českých zemích působili Němci, Italové, Poláci, Jihoslované, Španělé i Francouzi. Přinesli nám vedle vlastního náboženského působení i kulturu ze zemí svého původu. Mezi císařem Ferdinandem II. a Církví, reprezentovanou pražským arcibiskupem Harrachem (později se stal i kardinálem) se vyostřil spor o formu rekatolizace. Harrach byl zastáncem dlouhodobého trpělivého misijního působení na lid. Císař Ferdinand II. a vídeňský nuncius Carafa prosazovali vyhlazení kacířství. Arcibiskup Harrach se musel podřídit. Docházelo k násilné rekatolizaci pomocí armády, k tzv. dragonádám. Spočívaly v tom, že se do obydlí zatvrzelých nekatolíků nastěhovalo vojsko. Církev s tímto postupem nesouhlasila. Armáda byla použita k rekatolizaci od r. 1625. Ale už od r. 1626 došlo na nátlak arcibiskupa Harracha ke změně, vojsko začalo sloužit jen k ochraně komisí a misionářů.

V Evropě existovaly vedle sebe různé rekatolizační metody. V Čechách byla (patrně ke škodě pozdějšího vývoje) použita metoda španělsko-habsburská. Patrně vhodnější by byla aplikace metody římsko-italské, či polsko-francouzské, které byly přesvědčovací. Ukazuje to úspěšná rekatolizace sousedního Polska. Metody protestantů byly v Evropě naproti tomu jednotně nesmiřitelné: výsledkem byl zákaz katolického náboženství a tresty od vyhnanství až po smrt vůči všem, kdo se ho nechtěli vzdát.

Roku 1622 založili jezuité v Čechách dvě universitní koleje, pražské Klementinum se čtyřmi fakultami a dvě fakulty v Olomouci. Téhož roku jezuité převzali pražskou universitu a kapli Betlémskou. Bylo zjištěno, že ze 4 500 rukopisů, které universita vlastnila před husitskými válkami, jich chybí 75 %.

Roku 1623 byla zřízena česká provincie jezuitů. Roku 1650 bylo v Čechách jezuitských kolejí třináct, k nim příslušely mnohé residence. Ve Slezsku bylo 7 kolejí a 6 residencí.

Od 9. dubna 1624 císařský patent povoloval jen katolickou víru. Roku 1624 začaly pracovat reformační komise, angažováni zde byli dominikáni, minorité a kanovníci doporučení arcibiskupem Harrachem. Jesuité tehdy jako komisaři nepůsobili, pracovali hlavně misijně a ve školství. Činnost reformačních komisí byla obnovena po třicetileté válce, Čechy byly tehdy asi ze 2/3 nekatolické.

Tituly pro jesuity nic neznamenaly, odlišovali se kázní, pro opravdovost byli oblíbeni u mladých lidí i u vídeňského císaře. Jesuitská horlivost, úspěšné misie i pastorece však vyvolávaly dílčí třenice mezi řády. Apoštolské úsilí bylo enormní, např. známý jezuita P. Balbín získal přesvědčováním na Žambersku 1500 lidí. Obětavost při katolizaci země byla u misionářů provázána denním životem mezi lidmi. Dobře znali jejich životní strasti, přistupovali k nim převážně s mírností a trpělivostí. Byli ovšem dobře argumentačně vyzbrojeni hlubokými znalostmi Písma, prostoupení zbožností a nadšením pro katolickou reformaci. Roku 1616 bylo v Čechách 278 jezuitů, v r. 1677 už 1072. V době rušení TJ (r. 1773) jich bylo v české provincii 1125. V Betlémské kapli jesuité až do r. 1780 zachovali památky na ideového odpůrce Jana Husa (např. jeho zdobenou kazatelnu). Zničit dal vše r. 1780 „osvícený“ císař Josef II.

Roku 1700 v Čechách žilo 1,6 milionu lidí, v 850 farnostech, r. 1754 už 2,1 milionu v 1126 farnostech (1865 lidí na faru). Kapacita kostelů nepostačovala. Počet mimoklášterních duchovních mezi lety 1741 a 1760 vzrostl ze 2 000 na 2 500.

Financování neklášterních duchovních

Hlavním zdrojem financí byl výtěžek z pozemků, které Církev získala darem, odkazem, či koupí, dále výnosy z nadací (jejich původci byli šlechtici i bohatí měšťané a sedláci) a z tzv. desátku (peněžní dávky a naturálie od vlastníků nemovitostí, desátek činil asi 6 %), z dávky pivní, za poplatky štólové, za křty, oddavky a pohřby. Kde tento příjem nepostačoval, dostal kněz peníze od státu. Duchovenstvo muselo pečovat o budovy, hradit režii hospodaření a platy zaměstnanců, podporovat chudé, platit státu pravidelnou

daň (kaplan 3, arcibiskup 1000 zl.) a popř. mimořádné daně válečné. Každý svatostánek měl 2 patrony: světce a žijící osobnost s povinnostmi (výstavba kostelů, far, škol, hřbitovů a jejich opravy, finanční výpomoc kněžím a zaměstnancům) a právy vůči kostelu (přední místa při slavnostech a mších a dokonce i vliv při obsazování far).

Kláštery a řády, sociální služby a činnost jezuitů

Do r. 1773 bylo v Praze 31 mužských a 9 ženských klášterů, v zemi bylo celkem asi 200 klášterů, žilo a působilo v nich 4 800 řeholníků a řeholnic. V klášterech řeholníci (vedle modliteb, studia a duchovní správy bohoslovců) ošetřovali nemocné (pro chudé byla strava i léky zdarma). Kláštery živily studenty, kupovaly pomůcky do škol, platily personál a dokonce i roční daň ve výši 200 až 800 zl. (od ní byly osvobozeny jen žebravé řády, tj. dominikáni a františkáni, pokud nevlastnily domy, polnosti, či lesy). Právě v této době při jezuitském řádu vznikly mariánské družiny, u františkánů, dominikánů a karmelitánek tzv. 3. řády. Produktem doby byly tzv. špitály. Plnily více funkcí: nemocnice, chudobinec, sirotčinec, útulek pro pocestné. Hoši – sirotci byli ve špitálu vychováváni do 14 let, na náklady špitálu byli dáni do učení. Dívky-sirotky, byly v 15 letech posílány do služby. Provdaly-li se, dostaly od špitálu věno, staly se svobodnými a nemohly být už uvedeny v poddanský stav! Jezuité do špitálů docházeli. Nejprve uklízeli, odstraňovali špínu a stlali postele – potom kázali. Mnoho jezuitů se nakazilo při ošetřování nemocných během morových epidemií, např. jen v srpnu 1680 odešlo dobrovolně z pražské koleje 24 jezuitů do špitálů a vrátil se jen jeden. (V české provincii jich proto v průběhu roku 1680 zemřelo 51). Jinou významnou kapitolou byly jezuitské misie v Rusku, Číně, v Japonsku i ve Střední a Jižní Americe.

Školství a jezuité

Základní školy měly různou úroveň, stav závisel zcela na patronovi. Gymnasia (koleje) měly 6 ročníků. Studenti buď docházeli, či bydleli v kolejích, nebo v konviktech (obdoba internátu). Za pobyt platili jen zámožní. Mnoho studentů studovalo za peníze řádu, který je přijal, nebo ze šlechtických nadačních peněz i z doby vzdálené. U jezuitů bylo vyučování bezplatné. Podporovali vzdělání poddaných, jak ukazuje dopis císaři od jezuita Lamormaina (byl jeho zpovědníkem). Pranýřoval to, že poddaní

nemohli studovat bez souhlasu vrchnosti a naléhal na nápravu. Seminář sv. Václava v Praze při Klementinu vychoval a vyživil bezplatně za dobu své existence 7 000 studentů. Dívky ze šlechtických a měšťanských rodin se vzdělávaly u premonstátek, uršulinek a anglických pannen.

Klementinum bylo od r. 1654 součástí nově vzniklé Karlo-Ferdinandovy university, která měla čtyři fakulty. Filosofická byla přípravnou pro fakulty ostatní. Jesuité měli na starosti fakulty bohosloveckou a filosofickou a cenzuru vydávaných knih. Na fakultách právnické a lékařské učili nekneží katolického vyznání. Filosofie a teologie se vyučovala mimo universitu také na arcibiskupském učilišti v Praze, Litoměřicích, Hradci Králové a později i v Českých Budějovicích.

Délka pracovního volna, pouti a slavnosti

Pro 17. a 18. století bylo (vedle často zdůrazňované povinnosti robotní) příznačné i to, že naši předkové světili 52 nedělí, 39 svátků zasvěcených a 18 polosvátků, měli tedy za rok 109 volných dní. O polosvátcích se po bohoslužbě mohlo pracovat, nikoli robotovat. V Čechách se každoročně konalo více než 30 významných poutí. Putovalo se i do Kladska (Vamberice), Polska (Čenstochová) a Rakouska (Mariazell). Pouti působily na lid rozmanitými vlivy. Od náboženského povzbuzení, k poznávání jiných krajů, k rozvoji hospodářství i k posilování české národní pospolitosti. Významné byly církevní korunovace českých králů. Byly prováděny podle řádu vypracovaného císařem Karlem IV., Otcem vlasti. Podle tohoto předpisu byli korunováni po Karlu IV. téměř všichni čeští králové. Nekorunováni byli: Josef II. (1780 – 1790), František Josef (1848 – 1916) a Karel (1916 – 1918), poslední dva k velké škodě střední Evropy.

Stav českého jazyka a hudby

Od r. 1615 byla čeština (podle zemského zákona) výhradním jazykem království. Mezi roky 1615 a 1774 byla čeština živým jazykem prostého lidu. Pro lid byla snadno dosažitelná tištěná česká nezávadná četba, např.: Biblické výňatky, Bible svatováclavská (1677 – 1715), Nový zákon (1733), tištěná kázání, postily, církevní dějiny, životopisy svatých, knihy věroučné a mravoučné i odborné, herbáře, kalendáře i učebnice a noviny.

*Katolická Bible Svatováclavská.
Praha, nákladem Dědictví svatého Václava.*

Svatováclavské dědictví, literatura, výtvarné umění, barokní stavby

Literární matice „Svatováclavské dědictví“ byla založena jesuitou Matějem Václavem Šteyerem. Vydávala, nakupovala a rozdávala chudým české katolické knihy. Jejím cílem bylo zachování dvojvzácně pospolitého dědictví po předcích: katolické víry a českého jazyka. Finanční vklad Šteyerův činil 800 zl., jeho matka 500 zl., generál řádu TJ František Retz 900 zl., významně přispěli: jesuita Balbín, pražský světící biskup Zoubek a jiní. Roku 1670 Svatováclavské dědictví rozdalo 825 knih, posléze každý rok okolo 1000 knih. To představovalo za 100 let existence úctyhodný počet 100 000 rozdaných kvalitních českých knih. Jesuité a Svatováclavské dědictví se významně zasloužili o český jazyk.

Rozvíjelo se studium teologie, práv, lékařství, vyučovala se latina, řečtina, hebrejšтина, francouzština a španělština – vše na evropské úrovni. Objevili se noví spisovatelé, např. Michna, Karlínský a Bridel a dramatik Kolčava.

Adam Václav Michna z Otradovic
(* asi 1600 – † 1676)
byl český raně barokní básník,
skladatel a varhaník

Jan Dismas Zelenka
(* 1679 – † 1745)
byl český skladatel, jeden
z nejvýznamnějších komponistů
období vrcholného baroka

Nesporně evropskou úroveň měla hudba (viz např. Šimon Bixi, Jan Dismas Zelenka) a výtvarné umění (Karel Škréta, Jan Jiří Heinisch, Petr Brandl a další). V Klementinu byla vybudována roku 1722 hvězdárna. Probíhaly rozsáhlé opravy starých kostelů, stavěly se nové, barokní. Nesmazatelně se vtiskly do tváře české krajiny. Bylo obnoveno a vystavěno mnoho Božích muk a soch, které zdobily nejen Kuks a Prahu, ale i velké množství měst, městeček a návsí. Umění bylo inspirováno vírou. Charakterisují ho díla Matyáše Bernarda Brauna. Církev zaměstnávala mnoho lidí, měli obživu. Církevní stavby (díla stavitelů rodiny Dientzenhoferů a Lugaro, stavitele Santiniho aj.) napomohly i k povznesení vkusu lidových vrstev. Baroko ovlivnilo stavby statků a návsí. Významné historické práce napsal jesuita P. Bohuslav Balbín, přímý účastník katolické reformace, přední český vlastenec a historik.

IX. DVĚ JESUITSKÉ OSOBNOSTI A JEJICH DOBA

P. Bohuslav Balbín

Narodil se roku 1621 v Hradci Králové, tedy rok po bitvě na Bílé Hoře. Při křtu ho držel na rukou Albrecht z Valdštejna. Rodina přesídlila do Prahy, kde studoval v klementinské koleji. Ve věku patnácti let, po přestěhování do Olomouce, vstoupil do jezuitského řádu. Zájem o české dějiny projevoval už od dětství. Do sedmi let věku přečetl čtyřikrát Hájkovu kroniku. Celý život pořizoval výpisky ze starých rukopisů, opravoval listiny a mnohdy je zachránil od zkázy. Sám to doznal slovy: „Kolik jsem zachránil knih a

rukopisů, které byly již odvezeny na pepř židovský.“

První práce věnoval mariánským poutním místům ve Vartě mezi Slezskem a Kladskem (Diva Wartensis – Panna Marie z Warty, 1655), v Tuřanech (Diva Turzanensis, 1658) a na Sv. Hoře (Diva Montis Sancti, 1655). Obsahují mnoho o dějinách těchto míst. Jeho první, vpravdě historickou prací byl životopis arcibiskupa Arnošta z Pardubic (Vita venerabilis Arnesti vulgo Ernesti, primi archiescopi Pragensis, 1664). V ní pracoval vědecky s bohatou historickou literaturou, pokusil se o její kritické třídění. Tato práce má i poznámkový aparát.

V letech 1665 až 1668 pracoval na díle Epitome rerum Bohemicarum (Přehled českých dějin). Dílo se původně zabývalo vznikem poutního místa Stará Boleslav a milostným mariánským obrazem v tamním kostele. Zde se zmiňuje, že „sám viděl ve Staré Boleslavi zeď kostela potřísněnou zázračně ještě krví sv. Václava“. Epitome jsou přehledem českých dějin od počátku doby křesťanské, po nastoupení Ferdinanda II. na český trůn. Všimá si zde válečných událostí a zvláště osudů šlechtických rodů, o nichž podává obsírné rodopisné výklady.

Balbín znal většinu českých i cizích pramenů, čerpal z nich a věcně tyto poznatky ve své práci utřídil. Pozoruhodným rysem spisu je jeho silný tón politicko-vlastenecký i odvaha nevyhýbat se dobově ožehavým otázkám. Popisuje statečnost českých králů, nejvýše chválí Karla IV. a svobodnou volbu královskou, v Čechách historicky zakořeněnou a truchlivě vzdychá nad úpadkem Čech jeho doby. Tento způsob psaní nebyl pro vládnoucí kruhy žádoucí a spis nemohl vyjít. Byl vydán až roku 1677 s formulacemi – tu a tam zmírněnými.

V době po vydání *Epitome* začal Balbín vydávat svazky svého velikého díla *Misscellanea historica regni Bohemiae* (Rozmanitosti z historie Království českého). Jedná se o sborník o českém království. Jeho součástí je stať *Bohemia docta* (Učená řeč česká), která byla vydána na konci 18. století. Jedná se takřka o první dějiny české literatury, či o první samostatný spis o nich. Stal se východiskem pro novodobé odborné práce o starém českém písemnictví. Procitajícímu národu *Bohemia docta* poskytla množství dat a informací o netušeném bohatství jeho minulého duševního života.

Největší ohlas ve své době mělo Balbínovo drobné dílo „*Dissertatio apologetica pro lingua slavonica praecipue bohemica*“ (Rozprava na obranu jazyka slovanského, zejména českého). Zde vyjádřil bolest a rozhořčení nad útlakem českého národa od cizinců, na kterém měli, podle jeho hodnocení, značný podíl lidé domácí, svou zbabělostí a netečností. Balbín se však nezříká víry v budoucnost. Spoléhá na to, že národ oslavený tak velkou minulostí a zejména světci, nemůže zahynout. V řadě první čeká pomoc od sv. Václava, k němuž úpěnlivě volá: „Ty nejpřednější z českých patronů, Václave, vrať starou slávu svým Čechům. Znovu nás postav na místo, z něhož jsme klesli vlastní nedbalostí. Ty národa našeho štíte a ochrano! Zahyneme-li, Tobě zahyneme. Od nových lidí marně bys čekal ono uctívání, které Ti česká země po tolik věků věnuje, Tebe milujíc. Proto opakuji prosebně: Nedej zahynouti nám i budoucím. Jestliže bys snad nechtěl vyslyšeti nezdárné syny, slyš a vyslyš prosby předků, kteří za své potomstvo se modlili. Svatý Václave, Kristův mučedníku, jediný dědici Čech, oroduj za nás!“

Znalostmi historických pramenů a jejich interpretací se stal P. Bohuslav Balbín prvním představitelem českého dějepisu a imponantní postavou naší literatury. Svým stanoviskem vystavěl vlastní pojetí českých dějin, ze kterého mohou čerpat i dnešní historikové. Josef Pekař velebil Balbína za vše co vykonal pro národní život, pro záchranu

českého jazyka a za očištění národa zemšelého a znečištěného husitstvím a luteránstvím. P. Balbín ve stáří oslepl a své spisy musel diktovat. Zemřel roku 1688 v Klementinské koleji v Praze ve věku 67 let, číselně téhož dne jako císař Karel IV., 29. listopadu. Je pochován v kryptě u sv. Salvátora.

A. Koniáš – rodinné poměry, studia

Narodil se 13. února 1691 v rodině knihtiskaře. Jeho otec, Vojtěch Jiří, byl vyučen knihtiskařem v universitní jesuitské knihovně v Klementinu, poté zde pracoval. V r. 1698 se osamostatnil, jeho živnost se nacházela v Karlově ulici, v domě s dnešním číslem 24. Po jeho smrti (roku 1711) tiskárnu vedla jeho žena Kateřina až do r. 1713 (či 1714 ?) kdy zemřela na mor. Antonín studoval nejprve na gymnasiu, kde se tehdy učily tyto předměty: náboženství, latina, řečtina, matematika, fyzika, zeměpis a dějepis, hudba a zpěv. Provozovala se zde oblíbená divadelní představení. Vyučovacím jazykem byla v nižších ročnících čeština, ve vyšších latina s českým vysvětlením. K českému jazyku byly k dispozici různé slovníky a pět učebnic gramatiky od různých autorů. V době gymnasiálních studií napsal Antonín svoji prvotinu, latinskou báseň, ve které oslavoval českou řeč. V letech 1705 až 1708 Antonín Koniáš studoval na Karlo-Ferdinandově universitě, na filosofické fakultě, v Klementinu. Studovaly se předměty: logika (v 1. ročníku), vyšší matematika, fyzika a astronomie (ve 2. ročníku), metafyzika – vztah Boha a lidské duše (ve 3. ročníku). Roku 1707 se stal bakalářem, roku 1708 magistrem filosofie a nastoupil jako novic k brněnským jesuitům. Roku 1710 vstoupil do řádu, učil na jesuitských kolejích (v Kutné Hoře, Hradci Králové a v Opoli). Roku 1715 se vrátil do Klementina, na teologické fakultě studoval biblistiku, hebrejštinu, věrouku, mravouku, církevní právo a dějiny, kontroverzi. Stal se pomocným jáhnem, jáhnem a 24. 9. 1718 knězem. Poslední ročník teologie absolvoval jsa již knězem, studia ukončil r. 1719 a odešel na jednoroční probaci do Telče.

Katolická reformace v době počátku působení kněze Antonína Koniáše, jesuitské misie

Existovalo stálé napětí a soupeření s Pruskem, zejména na poli idejí. Z Pruska do Čech bylo pašováno velké množství knih, cílem bylo odtržení území, či odchod obyvatel do Pruska. Císaři Karlu VI. (1711 – 1740) se

jevily církevní postupy při rekatolizaci jako pomalé. Provedl další státem řízený posun rekatolizace, která se začala provádět výhradně s pomocí státních soudů. Církvi byly ponechány jen sporné případy kacírství. Nejvyšší instancí se stal stát, pražský apelační soud. Probíhal tvrdý postup proti pašerákům zakázaných knih a proti usvědčeným kacírům, kteří byli potrestáni jednoroční těžkou prací pro obec. Tento trest mohl jedinec dostat jen třikrát. Když se ani pak nechtěl stát katolíkem, byl vyhoštěn ze země. Kdo se tajně vrátil, měl být popraven. Žalářovaní byli přikováni řetězy. Znovu odpadnuvší konvertita měl být poslán na galeje, ženy takové měly být zmrskány, všichni takoví měli přijít o majetek. Docházelo i k odebrání dětí.

Proto vypukl r. 1721 mezi Karlem VI. a pražským arcibiskupem Khnenbergem spor o způsob vedení rekatolizace. Zajímavé je, že císař byl na straně jedné nesmiřitelný k nekatolíkům, na straně druhé mocensky obdivoval protestantství a podle jeho vzoru se snažil omezovat v mocnářství vliv papeže. Antonín Koniáš nepovažoval vězení a tvrdý postup za vhodný prostředek katolické reformace. V jezuitských dokumentech se vyskytují nesprávné termíny, jako např. „husitská víra“, „husité“ atd. Míněni ale většinou nebyli Husovi pokračovatelé, utrakvisté, tzv. starokališníci, kteří, stejně jako katolíci, ctili Matku Boží, ale zejména protestanti kalvínského ražení, kteří o Matce Boží hovořili potupně.

P. Antonín Koniáš působil apoštolsky 12 let jako královský a biskupský misionář zejména na Čáslavsku (od r. 1720), ve Staré Boleslavi, v Jičíně, v Krumlově a v královehradeckém kraji (1726 – 1733). Z dokumentů o jeho činnosti vyplývá, že v r. 1726 provedl: 100 katechesí v kostelech, mimo ně 27, provedl poučení v jednotlivých domech v šesti městech, jednom městečku a v 60 vesnicích. Udělil 3 788 rozhřešení, 5 845 sv. přijímání, poskytl útěchu 4 odsouzcencům na smrt, pokřtil 13 dětí a 6 dospělých, uvedl do chrámu 14 rodiček, pohřbil 6 lidí, spálil 1706 pověrečných a bludných knih, z toho bylo odevzdáno dobrovolně 1038. Za odevzdané bludné knihy dával knihy dobré. Zpovídal až 8 hodin denně. Horlivost spojoval s praktickým přístupem, v Čechách a zčásti na Moravě kázal 25 let jako misionář, z toho 14 let byl představeným misie. Misie byly předem ohlášeny, škodlivé knihy zde byly odevzdávány dobrovolně. Misie pod širým nebem byly masovou záležitostí. Je doloženo, že např. v okolí Berouna mezi 28. dubnem a 5. květnem bylo při sv. přijímání podáno celkem 11 000 hostií.

Lživé výroky o jezuitěch a P. Koniášovi, k pálení knih

Autorem tvrzení, že jezuité pálili dobré české knihy a tím prý došlo k úpadku českého jazyka, je K. H. Thám (1783). Prvotní příčinou úpadku češtiny byl ale přesun centra moci do Vídně, důsledek Obnoveného zřízení zemského. Následkem toho bylo, že do Vídně v průběhu let zamířila většina intelektuálně činných Čechů. Příčina druhá spočívala v Josefinské germanizaci a centralizaci. Roku 1774 byla čeština císařem Josefem II. – osvícencem, vyloučena ze škol a úřadů. Důsledkem byl pokles poptávky po umělecké literatuře. Za viníky úpadku češtiny lze tedy označit dlouhé trvání absolutistického režimu ve Vídni, vypočítavost české inteligence a centralizačně-germanistické změny Josefa II. Čeština přežila mezi prostým lidem, zejména díky jezuitům a Svatováclavskému dědictví a teprve později díky obrozencům.

Původcem tvrzení, „že Koniáš spálil přes 60 000 knih byl jezuita Šeršník (Scherschnek). Od něj to opsal a dále nekriticky šířil F. M. Pelcl (1786). Rulík si přidal tvrzení, že šlo o 60 000 knih českých. To opět nekriticky převzali: Dobrovský, Jungmann, Karel Havlíček Borovský a další. Více než 6 badatelů tato tvrzení vyvrátilo. Existují písemné doklady, jejichž pomocí se lze dobrat údajů pravdivějších. Jedním z prostředků pochopení jsou Koniášovy „Klíče“. V originálu „Elogia“ v pražské universitní knihovně je zapsáno, že P. A. Koniáš dal spálit 30 000 špatných knih. Za ně dával zdarma knihy kvalitní. Ze Koniášových zápisků je patrné, že za rok posbíral asi 1 000 knih. Činný byl 37 let, šlo tedy o cca 37 000 knih. Asi 7 000 knih po opravách předal knihovnám. Spálil tedy asi 30 000 knih. Většinou se jednalo o knihy cizí. V „Klíči“ z r. 1749 je uvedeno 41 % knih českých a 59 % cizojazyčných. Z toho např. lze udělat odhad, že spálil asi 15 000 českých knih. V „Klíči“ Koniáš popisuje historii zakázů škodlivých knih, počínající zakazy papeže Lva I. (440 až 461). „Klíč“ obsahuje nejen knihy české a nejen knihy zakázané, ale i knihy opravitelné. Cituje i chyby knih katolických.

O jaké knihy se jednalo? 2. vydání „Klíče“ obsahuje celkem 2274 knih. Z toho je např.: 868 českých náboženských, 441 německých náboženských, 449 německých nemravných, 176 knih opravitelných. Uvádí 12 pravidel rozeznávání knih. Koniášovi nešlo o ničení literatury, ale o její pokatolictění. Nešlo mu o četbu samotnou, ale především o dobrý život podle dobré četby. Katolická reformace bojovala proti

knihám ze zahraničí zejména argumentací a katolickými knihami. Jesuité napsali 1 573 spisů, většinou latinských, z toho 145 česky.

F. M. Pelcl napsal, že A. Koniáš mluví o očištění tak hrozně, že některého ze svých posluchačů připravil o rozum. To nikdo jiný nezapsal, doloženo to není ani úředně, ani nějakým jiným spisovatelem. Naopak pamětník misí Vavák P. Koniáše chválí jako člověka příkladného a jako vydavatele českých knih. Pochvalná zmínka o Koniášově činnosti zazněla i při slavnostním kázání v Černovicích (17. 9. 1797) z úst kněze Vydry a je zaznamenána ve svazku jeho kázání.

Jak to bylo s náboženskými knihami Husa, Chelčického a Komenského?

V letech 1510 až 1573 vyšlo 11 Husových spisů. Po roku 1573 až do „Bílé Hory“ nebyl protestanty vydán žádný Husův spis. Koniášův „Klíč“ vyšel více než 300 let po Husově smrti. Češi 18. století v drtivé většině nebyli schopni Husa číst, protože jeho jazyk byl (co do srozumitelnosti) podstatně jiný. Chelčický napsal 11 rukopisů, jen 3 byly vydány tiskem, dva z nich byly označeny za zakázané. Jeho „Postilu“ vydali nekatolíci jen 2 x (1522 a 1532), „Síť víry pravé“ jen 1 x (1521) a „O Šelmě“ také 1 x (1584). Tvrzení o škodách způsobených zákazem Chelčického tedy stojí „na písku“. Čeští bratři vydali práce Chelčického naposledy r. 1523, až do 18. století vydáván nebyl. V době činnosti P. Koniáše bylo proto Husových a Chelčického knih mezi lidmi nepatrně. Náboženský význam Komenského pro nekatolíky ilustruje mj. skutečnost, že od doby vyhlášení tolerančního patentu až do konce 18. století vydali jen jeden jeho náboženský spis, překlad knihy Praxis Pietas od L. Baylyho. Jesuité zavrhovali Komenského dílo náboženské a politické, vydávali ale Komenského jazyková díla, ovšem bez uvedení jména autora.

Koniáš a knihy, Cytara, Zlatá denice, vztah k Bibliím

Koniáš rozdal darovanou knihovnu biskupa Jana Vratislava z Mitrovic, podílel se na vydávání katolických knih. Pomáhali mu v tom manželé Šlikovi, český sněm, po nápravě smýšlení i hrabě Špork. P. Koniáš využíval výhod „Dědictví sv. Václava“. Sám napsal 10 spisů (zpěvníky, postily, misijní knihy, rozjímání).

„Cytara Nového zákona“ představovala významné dílo obnovy. Za 100 let bylo vydáno 100 000 kusů. Obsahuje veliké

množství českých náboženských písní, např.: Narodil se Kristus Pán, Chtíc aby spal, Vesel se nebes Královno, ... Byl to zpěvník chudých.

Koniášova „Zlatá denice“ obsahovala srozumitelnou obhajobu katolických postojů. Jedná se o přepracovaný a o 1/3 rozšířený překlad z němčiny, od Ch. Pflaumera SJ. Bojuje proti husitství a kalvínství, vysvětluje tridentský koncil a katechismus. Často se odvolává na sv. Pavla, odkazuje se k Bibli svatováclavské, resp. k Vulgátě, reaguje na Luthera citacemi ze sv. Augustina. Málo jsou používána cizí slova, popř. jsou jasně vysvětlena. Zabývá se tématy jako: prameny a pravidla víry, Písmo a tradice, uctívání svatých, očištec, přítomnost Kristova v oltární svátosti, ... Jednoznačně se staví proti volnému výkladu Bible, jaký požadovali Hus, Luther i Kalvín. Poukazuje na cizorodost učení Luthera, Kalvína i Husa, který je odvodil od Viklefa. Za viníky rozkolu v Církvi označuje Viklefovy knihy. Husa přirovnává k biblické Evě a cizozemské špatné knihy – k jablku.

Za pravověrné byly považovány Svatováclavské bible. Zavrhovány byly bible Kralická a Hallská, hlavně pro nepřesný překlad, pro jiný seznam biblických knih a pro nekatolické a protikatolické předmluvy a výklady. Zavrženy byla husitské bible (Pražská, Severýnova aj).

A. Koniáš několikrát naléhavě psal pražskému arcibiskupovi Danielu Josefovi Mayerovi, prosil o vydání Nového zákona. Podařilo se to, díky finanční podpoře od arcibiskupa r. 1733 – kdy byl Nový zákon vydán tiskem.

Vztah k potřebným, jesuité a rodina

Míru obětavosti a nasazení jesuitů ukazuje podnes zachovaná žádost pražské provincie (zaslaná generálovi TJ v Římě) o změnu denního řádu, co do časnějšího vstávání – od 02.30 hodin. Zdůvodněna byla potřebou plnění řádové povinnosti – být v kteroukoli denní hodinu k dispozici potřebným, zejména v duchovní službě. Lidé u nás tehdy vstávali brzo, okolo půl čtvrté.

Pro jesuitské misionáře byla rodina kolébkou ctností. Misionáři v rodinách posilovali civilisační hodnoty, jako: schopnost odpovědné práce, poctivé dodržování smluv, snahu po vzdělávání, pěstování dobrých vztahů mezi lidmi, pěstování schopnosti odříkat se bezprostředního uspokojení ve prospěch dlouhodobých cílů. Obnova víry vedla k obnově a upevnění instituce rodiny.

Skon A. Koniáše

P. Antonín Koniáš v pondělí, dne 27. října 1760 vyzpovídal několik kněží. V půl druhé odpoledne byl nalezen ve svém pokojíku mrtev. O dva dny později byl slavně pochován v kostele Sv. Salvátora, vedle ostatků P. Bohuslava Balbína. Byl o něm sepsán nekrolog, nazvaný Elogium.

Koniášova slova

Koniášova slova jsou dodnes působivá. Psal o lásce, o vztahu k chudým, k sirotkům a vdovám. Aktuální jsou i dnes jeho slova o zaměstnavatelích a zaměstnancích, o vrchnosti a poddaných i o křesťanském vlastenectví.

O spravedlnosti např. píše: „Dokládá pak zřetelně Andělský učitel, sv. Tomáš: Poněvadž zachovati spravedlnost jest věc k spasení nevyhnutelně potřebná, z toho následuje, že i navrátiti všecko, co nespravedlivého jest, jest nápodobně věc nevyhnutelně k spasení potřebná.“ „Jiný almužnu rozdává, na chrám Boží náklad vede; a soukromě lichvami, partykami, kde koho může oškrabává. Takový před tváří Boží tak ob stojí jako sedlka před kuchařkou, pokudž jí vejce bílé a jasné, ale staré a smradlavé, za nové a čerstvé prodá.“ „Bůh přijímač osob není, s jednotejnou přísností boháče i voráče, pána i podruha, hospodáře i čeledína souditi bude. Nepřijme žádnou vejmluvu, žádnou přímluvu, žádnou prosbu; žádným darem, jako někdy při soudu vezdejším se děje, se upokojiti nedá.“ „Slova: Co jest platno člověku ... nejvíc sobě k srdci vzíti mají všickni ... vladaři, kteří z ohledu darů a halafanců neb z ohledu přátelstva spravedlivě povinnosti své nezastávají.“ „Bojte se, kteří křivě osočiti a zahladiti míníte, neboť Bůh vyvolené své, které od života povolal, za služebky své sobě způsobil.“ „Dále každý má: ouřad povolání svého šetrně zastávat; kdo je pod správou jiného živ, má pokorně poslouchati a ochotnou službu prokazovati; kdo pak jiným představen jest, má je laskavě napomínati a stálou starost o ně míti, aby někdy počet zvladařství svého nejvyššímu nebeskému hospodáři dáti mohl.“ „Rozdílnost stavu a ouřadu nikdy nemá svazek lásky zrušiti.“

V Koniášových Písních na evangelia je uvedeno: „Rádi se ptáme, jak stojí boží obilíčko, jak vína, jak štěpnice? Rádi zvídáme jak obilí, jak ječmen, jak žito plati? Ale kdo vzpomene jak zaplatí před Bohem, jak ob stojí duše, bude-li dnes, nebo zejtra z tohoto světa povolána? Ještě

bychom ji snadno opatřiti a k věčnému spasení bezpečně uřivéstí mohli, kdybychom alespoň každý ráno a večer s dokonalou zkroušeností řekli: Ó Bože, srdečně lituji, že jsem kdy tvou božskou dobrotu urazil ... Padne mizerná chalupa, bídný chlív, vystavíme ho zas. Padá duše do těžkého hříchu; kdo náležitě o napravení její pečuje? Pracujeme ve dne v noci, abychom hříšné tělo obživili; kolik hodin, kolik dní, kolik nocí sme strávili k obstarání duše?“

X. KRITICKÉ POZNÁMKY

Ke katolické reformě

Kvalita katolické reformy se ukázala po vyhlášení tolerančního patentu (13. října 1781). Katolickou Církev v zemích Koruny české opustilo asi 80 000 lidí, tj. méně než 2 % naší tehdejší populace. Čechy, Moravu a Slezsko tenkrát obývalo celkem 4,4 milionů osob. Novodobý český národ povstal zejména z katolických kořenů, z tradic cyrilometodějské, svatováclavské a svatovojtěšské a z hluboké barokní katolické zbožnosti českého lidu. Na rozvoji české katolické barokní zbožnosti měla významnou zásluhu činnost otců jezuitů. Jejich podíl (spolu s vlasteneckými kněžími) na utvoření novodobého českého národa byl zásadní a podstatně významnější, než následná činnost obrozenecké inteligence, které je podnes propagandisticky přisuzován hlavní význam.

Ke Komenskému a k roli propagandy u Havlíčka a Jiráka

Na dnešní české dvou set koruně je portrét Jana Ámose Komenského. Panuje o něm všeobecné povědomí, že to byl významný pedagog, „učitel národů“, „hodný“, mírný a poslední biskup jednoty bratrské, nešťastný exulant, který je pochován v Naardenu. Komenský ale nebyl jen vynikající pedagog. Byl i politikem a protikatolickým myslitelem. Chtěl katolictví zničit mečem, volal a posílal do Čech cizí žoldáky, kteří loupili a ničili, bez ohledu na konfesi. Nespravedlivě zní protijesuitské verše Karla Havlíčka: „českých knížek hubitelé lítí, plesnivina, moli, jezoviti.“ Mají negativní vliv podnes, stejně jako jímavá píseň „Zasviť ty mi slunko zlaté“, komponovaná na paměť pobělohorského exilu. Málokdo dnes ví, že jesuité jediní byli schopni začít s duchovní obnovou země po třicetileté válce, včetně uchování a kultivace

češtiny. Člen zednářské lóže „Jan Amos Komenský“ v Hradci Králové, Alois Jirásek, lidový vykladač chybné Masarykovy představy o smyslu českých dějin, psal záměrně a tendenčně o jesuitech a době pobělohorské, jen jako o době temna. Jiráskovou inspirací byla kniha Tomáše Bílka, „Dějiny katolické reformace v Čechách“, která uváděla nepravdivé údaje. Tvrdil, že ve Svěbořické farní kronice je záznam o tom, že reformační komisař s pomocí vojska bitím přinutil lid ke katolictví. V kronice o tom není ani jediné slovo. Jesuité si naopak stěžovali arcibiskupovi, že zprávy o násilí jsou klepy, šířené protestantskými kazateli (predikanty). Lidé pak před nimi (pod vlivem těchto fám) utíkají. Píší: „Hrozně jsme tu od predikantů rozkřičeni, že lidu kleštěmi otevíráme ústa ke sv. přijímání, že holemi, žezlem, žalářem, smrtí a vyhrožováním k církvi katolické nutíme, že jsme z pistole vystřelovali sv. hostii do úst nekatolíků.“ Jirásek popisuje ve svém Temnu jesuitu P. Firma takto: „Šlapal nekatolíkům na bosé nohy svými botami, do nichž si dal zaraziti ostré hřeby, tahal je za uši tak dlouho a usilovně, až přiznali, kam knihy schovali.“ Jirásek také tvrdí, že kantoři cvičili ve škole potupnou píseň na Husa: „Hoříš, hoříš, Jene Huse“, ač je pravdou, že tato potupná píseň byla zpívána nekatolíky o sv. Janu Nepomuckém. Jiráskův výklad ale ještě dodnes vytváří zmatek v myslích mnoha lidí, čtenářů těchto protikatolických románů. U generace mladých „nečtenářů“ přešly tyto bludy (vlivem stále vysílaných lživých propagandistických filmů z éry socialismu, inspirovaných právě Jiráskem) až do srdcí jako archetyp, jako vzlykot země české.

K některým omylům Tomáše Masaryka

Profesor T. G. Masaryk se dopustil, v hodnocení husitství jako vrcholu a doby pobělohorské jako totálního úpadku Čechů, nepoctivého vlivu na národ. Idea o červené niti české historie vinoucí se od husitství k Chelčickému, ke Komenskému – až k první republice byla pouhou fikcí. Učení bakaláře teologie Jana Husa kriticky nestudoval. Proto do hloubky nepochopil to, že se Hus v několika významných teologických otázkách hluboce mýlil⁹. Také je doloženo, že zkázonosné období husitské revoluce (nic se nevytvářelo, jenom docházelo k ničení) významně pomohli ukončit i kališníční páni v bitvě U Lipan a v následném období. Velmi dobře viděli bezvýchodnost dosavadního vývoje, který do té doby

určovali fanatičtí husitští kazatelé opojení mocí (jako např. Jan Želivský, Václav Koranda a Petr Payne-Engliš); chápali nutnost likvidace polních vojsk, hlavní překážky míru, věděli kdo jsou to tzv. Kasaličtí a pochopili, jaké nebezpečí všichni výše citovaní pro zemi Koruny české představovali. Obrozenecká husitská orientace české společnosti 19. století spočívající v pocitovém obdivu k mýtu opředěným vojenským úspěchům Jana Žižky, byla hlavně „malou českou“ reakcí na vypjatý německý nacionalismus. Ve skutečnosti ale Jan Žižka soustavně ničil dílo Karla IV. a nic pozitivního k české věci nepřinesl. Jeho konání se (mimo jiné) odvíjelo od obdivu k satanovi. I po několika staletích proto Žižku ctili a citovali: levicově zaměřená George Sandová a svobodní zednáři¹⁰. Není tedy náhodou, že se o Žižku a o stranicky pojaté husitství ideově opírali komunisti. Husitství začalo (jako každá špatnost) dobrým úmyslem – snahou o reformu tehdejší Církve. V husitské revoluci ale už šlo především o získání církevního majetku. Husitství se tak ve svých důsledcích nestalo vrcholem, ale spíše jednou ze slepých cest a propadlin českých dějin. Díla Petra Chelčického upadla v zapomnění ne proto, že by je jesuité spálili, ale proto, že mezi lidmi o ně nebyl zájem. V období kdy to bylo možné, je netiskla ani jednota bratrská. Jednota bratrská nebyla sborem „mírových holubic“, právě z jejích řad pocházela významná část vůdců nesmyslného pražského povstání r. 1618. Pobělohorští exulanti (luteráni a kalvinisté) neměli, mimo svůj zkreslený výklad Písma sv., s Husem, husitstvím a s početně nevýznamnými utrakvisty téměř nic společného. V cizině zcela splynuli s prostředím a následný vývoj podstatně neovlivnili. Evropský protestantismus ale pomohl katolictví k promyšlené reformě (zahájil ji Tridentský koncil) a k dalšímu rozvoji.

K ideji české státnosti

Masarykova idea „červené niti“ nestála na historických faktech, byla jen umělou politickou myšlenkovou konstrukcí, do které se zamiloval a která spojovala nespojitelné. (Stejně tomu bylo s jeho ideou tzv. československého národa. Ukázaly to státní krize v době po Mnichovu, léta 1968/1969 i nedávné rozdělení Československa.) Oproti habsburským panovníkům 19. a 20. století ale Masaryk velmi dobře pochopil hlubokou touhu Čechů po naplnění české státnosti.

Idea české státnosti našťestí ale nestojí na citu „lidu“, její duchovní kořeny se odvíjejí od díla světců Cyrila a Metoděje, od sv. Vojtěcha a zejména od sv. Václava, patrona České země. Je historicky a právně ukotvena ve Zlaté bulle sicilské (26. září 1212) a završuje ji pojetí císaře Karla IV. – o odpovědnosti panovníka ke svatováclavské Koruně české, která je provázána odpovědností panovníka před Bohem. Právě v tom tkví její pravost a pravdivost.

K obnovení české státnosti došlo (v různé míře) za posledních sto let několikrát, už poprvé ale za podivných okolností, které předznamenal i nedemokratickou formu jejího zániku¹¹. Absence pravé odpovědnosti k výše citovanému odkazu „dědictví Otců“ u významné části dnešních politiků je (podobně jako v minulosti) vážnou hrozbou a předzvěstí pro českou státnost (a nejen ji) v době současné¹².

Zlatá bulla sicilská

Svatováclavská koruna

XI. ZÁVĚR

P. Antonín Koniáš, P. Bohuslav Balbín a tisíce dnes „bezejmenných“ kněží a řeholníků nesledovali žádné osobní cíle. Konali „se zřetelem k věčnosti.“ Je příznačné, že se mi Koniášův dobový portrét nepodařilo najít. Jesuité – i P. Koniáš – volali po obnově a očistění katolické víry, zasloužili se o spasení mnoha duší a mohli by být ryzostí své víry, obětavosti a mírou nasazení vzory pro mladé lidi doby dnešní. Doba „pobělohorská“ nebyla pro „obyčejného člověka“, ani pro Církev jednoduchá, za dobu temna ji ale označit nejde.

P. Antonín Koniáš, jezuitský řád i řády ostatní a římsko-katolická církev jako celek se po třicetileté válce významně zasadili o duchovní rozvoj české země a její následný klidný, čtvrt tisíciletí dlouhý rozvoj, zejména co do kvality rodinného života a národní pospolitosti. Nebyli dosud českou společností doceněni. Proto jsem se o to pokusil; měrou malou, s výraznou pomocí přátel a níže uvedených pramenů.

POZNÁMKY

¹ blíže např. http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila_praha/_zprava/118059

² podle Palackého: Mnozí kněží a mniši světským právem panují nad velkým zbožím tělesným, proti přikázání Kristovu a na přikázání svému úřadu kněžskému a k velké škodě pánom stavu světského: aby takovým kněžím to neřádne panování odjato a staveno bylo.

³ Jde o Carla Carafu, apoštolského nuncia v Rakousku v letech 1621 – 1628, který zemřel 1644, nikoliv o pozdějšího kardinála Carla Carafu della Spina, který byl nunciem v Rakousku v letech 1658 – 1664; oba byli ve svých dobách biskupy v Aversa.

⁴ podle http://www.hostyn.cz/jezuite_Brazdil.htm

⁵ Řád Zlatého rouna založil v den svého sňatku s Isabelou Portugalskou (10. 1. 1430) vévoda burgundský Filip zvaný „Dobry“ (1419 – 1467). Bylo to nejvyšší evropské – a tedy i světové – vyznamenání.

⁶ Viz Niccolo Macchiavelli, *Libro del Principe* (1532).

⁷ Roudnický dokument. Označení F. Palackého – podle místa jeho nálezů v Lobkovickém archívu na zámku v Roudnici n. L.

⁸ Švédská královna Kristina (* 1626 – † 1689) byla dcerou Gustava II. Adolfa a poslední členkou dynastie Vasa. Panovala v letech 1632 – 1654. Studovala mj. knihy uloupené švédským vojskem v Čechách, rozumově dospěla ke katolictví. Také proto se r. 1654 vzdala trůnu a odjela s velkým finančním zajištěním do zahraničí (mj. s mnoha uměleckými díly). O vánocích roku 1654 v Bruselu tajně konvertovala ke katolictví, veřejně to učinila znovu a oficiálně v Innsbrucku, roku 1655. Odcestovala do Říma i do jiných zemí. Zemřela v Římě, byla pohřbena v bazilice sv. Petra ve Vatikánu.

⁹ Z Obrázku libereckých farností, č. 4, roč. 5, příloha, s. 8 až 10. P. Ant. Sedlák a kol.: Odpověď č. 5 testu pro dospělé na otázku: Co hlásal John Wycliffe (Jan Viklef) a jak jeho názory souvisely s Janem Husem?

Články, pro něž byl Hus odsouzen v Kostnici, nepodávají jasný obraz jeho nauky. Jsou podle tehdejšího zvyku podle žalob naň vznesených vyňaty z jeho spisů. Některé jsou bludné, některé pohoršlivé, ale není z nich patrný systém Husova učení. Z hlediska theologické systematiky shledáváme, že v nauce o Bohu, o Kristu, o Vtělení a Vykoupení i o Panně Marii, o ospravedlnění člověka milostí Boží, o mši sv. a eschatologii je Husovo učení zcela pravověrné. Také učení o svátostech je celkem katolické; pouze v nauce o svátosti oltářní přejal Hus remanenční blud od Johna Wycliffeho (Jana Viklefa) (ale nikoliv remanenci krajní, nýbrž – stejně jako Stanislav ze Znojma – tzv. konsubstanciaci, podle níž sice chléb po konsekraci zůstává, ale zároveň je skutečně přítomen Kristus), o svátosti pokání učil nesprávně, že kněz odpuštění hříchů jenom ohlašuje, o dobrých skutcích tvrdil s Viklefm, že ve stavu těžkého hříchu jsou hříšné, a požadavkem predestinace nebo mravného života udělovatele svátostí zpochybňoval udělení. Bludná však je Husova nauka o církvi a její správě, kterou s určitými úpravami také přijal od Viklefa.

Viklef vyšel ve spekulaci o církvi z Platonových „idejí“, připomínajících esence. „Ideje“ jsou neměnné, ale jsou věčné, jsou to na rozdíl od esencí jsoucna, která ale také existují v mysli Boží a které lze vyčíst z Písma svatého; tyto „ideje“ jsou prý „zhmotněny“ v tomto světě: zde existují a dělají věci tím, čím jsou, také člověka tím, čím je. Jestli se jim člověk zpronevěruje, není v něm tato „idea“ a on není tím, zač se vydává nebo zač ho považují druzí. To platí především o jeho společenském postavení. Podle Viklefa nikdo není světským ani duchovním pánem (prelátem, biskupem), kdo je v stavu smrtelného hříchu. Takovým „nepravým“ pánům se lze vzepřít, ba Bůh to přímo přikazuje. Proti nehodnému knězi může zakročit i laik. Pokud se týká církve, „idea“ Kristovy církve vytvořená v mysli Boží byla vznešená. Protože tato „idea“ (podle krajního realismu – zastával jej i Viklef) skutečně existuje (je jsoucnem, narozdíl od esence), církev svatá je neposkrvněná, je bezhříšná, církev je tajemné tělo Kristovo, corpus Christi mysticum, v němž nemůže býti hříchu. Této Boží „ideji“ současná církev ovšem ani zdaleka neodpovídala, proto ji Viklef hledal a našel ve společnosti všech předurčených (predestinovaných) ke spáse.

Jako Viklef odmítá i Hus právní koncepci církve a sahá zpět k sv. Augustinovi. Tento církevní učitel mluví sice také o církvi predestinovaných, ale reálnou, bojující církev pojímá vždy jako společnost některých směřujících ke spáse, některých k zavržení

(praescitorum), v daném pozemském čase některých spravedlivých i některých hříšníků (rozumí se: v těžkém hříchu), kteří ve víře, příp. i naději – a spravedliví i v lásce jsou spojeni svátostmi a řízení církevní autoritou. Zatímco sv. Augustin tímto dělením chtěl podat důkaz, že pozemská církev je přesto svatá a představuje pro lidstvo jediný přístav spásy, Hus za pravou církev pokládá jen společenství predestinovaných, kteří dohromady tvoří „corpus Christi mysticum“. Latinsky hlásal: „Unica est sancta universalis ecclesia, quae est praedestinatorum numerus.“ Člověk od Boha zavržený (ano, tak Hus!) (vl. praescitus) nemůže nikdy (!) být členem svaté universální církve, nýbrž se sobě rovnými tvoří rovněž společnost, corpus. Podle přítomné víry a milosti se sice mnozí křesťané vměšují mezi predestinované a domnívají se, že i oni patří k církvi, ale před Bohem (prý) vždycky patří ke společnosti zavržených a jsou jako takoví údy d'ábovými. Jsou sice jako v církvi, ale nejsou z církve; přirovnával to tak, že např. hleny a střevní obsah jsou sice v těle, ale tělo netvoří. Taková církev predestinovaných jest ovšem církev neviditelná, bez Božího zjevení nikdo nemůže vědět, zdali k ní náleží, a tím jest všechna autorita viditelné bojující církve otřesena.

Kdo se domnívá, že kolegium kardinálů tvoří tělo a římský papež hlavu církve, ten se mýlí, praví Hus, neboť tělem církve jsou všichni predestinovaní a její hlavou je Kristus. Skála (petra) církve není Petr ani Pavel, ani nikdo z apoštolů, nýbrž pouze Kristus. A co učinilo Petra náměstkem Kristovým? Jeho přednost v ctnostech: „Nikdo nezastupuje vpravdě Krista nebo Petra, leč následuje-li ho v mravech, poněvadž žádné jiné následování není příslušnější, ani jinak nepřijímá od Boha správcovskou moc.“ Římský papež se tedy může zvatí náměstkem Kristovým jen tehdy, je-li predestinovaný a Pánu věrně slouží. Nadřazenost biskupa římského nad jiné biskupy (primatus iurisdictionis) není z ustanovení Kristova, nýbrž je to dílo císařů (!), hlavně Konstantina Velikého. Hus však přijímá skutečný stav církve, v níž papežství existuje, a chce být papeži poddán, pokud to, co přikazuje, je ve shodě se zákonem Božím. Žádá jen, aby papež nepanoval světsky a vlády se násilím nedomáhal a aby žil mravně. Je-li však v mravech protivou Krista (ptáme se: jakým hříchem?), pak je zloděj a lotr a nejvyšší antikrist. Silvestr Braitto se zabývá Husovou naukou v díle o církvi a píše: „Když se mluví a píše o Husovi, nebývá postaveno učení Husovo geneticky (původem) do myšlenkové a theologické souvislosti s celým dosavadním způsobem myšlení o církvi. Když byla církev chápána tak široce jako tělo Kristovo, bylo Husovi,

horlители o obrodu církve a visionáři zároveň snadné vyvodit důsledek ze stávající eklesiologické (církvní) neurčitosti. Z myšlenky o církvi jako jen těle Kristově plynul mu tento naprosto nutný důsledek: Je-li církev tělo Kristovo, nemůže obsahovat hříšníky, nemůže být řízena lidmi, nepotřebuje viditelných úkonů. V tom vidím trvalé nebezpečí při zaměňování eklesiologie (nauka o církvi) a kristologie (nauka o Kristu). Kristus musí zůstat středem a hlavou církve, ale celá podstata církve není pouze v tomto subjektivním poměru (poměru jednoho každého) lidí jen ke Kristově milosti. Ke Kristu je třeba býti přivtělen svátostně. Je tedy třeba tyto svátosti udělovat. Je třeba Krista hlásat. Je nutné pro křesťany, lidi společenské, viditelně se sejit ve společenství Kristovo, je nutná společnost, která by toto společenství řídila, nad ním bděla a jeho členy řídila. To vše Hus již neuvážil. Jeho osobitý výklad Písma sv. vyvrací základní jeho nauku o postačitelnosti Písma. Vytýká římské církvi zkreslení a znešvaření a rozšíření Písma sv., ale právě jeho vlastní výklad je osobně libovolný.“ „Hus nepřipouští hříšníky v církvi. Docela logicky. Církev je mu Kristovým tělem jako jedna osoba. Proto vykládá podobenství o kookoli mezi pšenicí, o špatných rybách mezi dobrými v tom smyslu, že již teď jsou vyvrženi, kdežto v podobenstvích je udán až konec života každého pro případné vyvržení. Hus naproti tomu proti jasnému smyslu Kristova podobenství praví: ‘Jako pleva zůstane vždycky plevou, tak také předzvěděný zůstane vždycky předzvěděným, a byl-li by někdy v milosti dle přítomné spravedlnosti, přece není nikdy (!) částí svaté církve ... V Husově zmatenéologii, klopýtající přes jemná, ale nutná a nalezitelná rozlišení, vyvrcholil zmatek, který vneslo do nauky o církvi směšování eklesiologie s kristologií, které postavilo Krista do středu nauky o církvi, ale taky, že převážilo kristologický význam v eklesiologii tak, že eklesiologie se stala kristologií, a tím byla otevřena brána učení o neviditelné církvi, když byla celá jednostranně soustředěna na neviditelného Krista. Štěpán Pálec, protivník Husův, byl šťastnější v theologické spekulaci a jasně poukázal na příčinu Husova omylu, na kristologické převážení pojmu církve v Kristovo tělo, které zhmotněním obrazu těla dochází k opaku odhmotnění – k odspolečenštění církve. Případ Viklefa a Husa je poučný, jak je v theologii nebezpečné přepínat obrazy a symboly. Hus kvůli svému platonickému realismu nedovedl rozeznat analogii od doslovnosti, obraz od toho, co je jím zobrazeno. Kde sv. Tomáš Akvinský varovně říká corpus Christi mysticum, to jest metaphoricum, chápe Hus církev skoro jako osobní jednotu s Kristem, když zhmotnil obraz sv. Pavla

lícího církev jako tělo Kristovo. Theologové rozuměli tělo Kristovo v nejširším slova smyslu pro společenství všech, na které Kristus vykonává svůj vliv. Oni nazývali sice toto společenství jak tělem Kristovým, tak církví, ale byli si vědomi analogického, odstupňovaného významu tohoto slova. Věděli, že něco jiného je ono společenství všech a něco jiného rodina dětí Božích, přivtělených ke Kristu, posvěcovaných milostí ve svátostech a řízených těmi, které Kristus odlišil od řízených a odevzdal jim duchovní moc nad celým svým tělem, které chápe sv. Pavel jako těleso, organizovanou společnost. Hus propadl v svém theologickém diletantismu (pozn. red.: diletant – nedouk) a filosofickém extrémním (krajním) realismu obrazům, nepochopil analogii a zhmotnil symboly. Zaměnil obraz za skutečnost a tím již stál mimo skutečnost. Proto je jeho pojetí mlhavé, neživotné, neudržitelné a neuskutečnitelné v životě. Hus tím mnoho přispěl k vývoji tak zvaného svobodného (pozn. red.: je míněna anarchie, ne svoboda) křesťanství. Nejnovější křesťanské volné skupiny mají v Husovi svého předchůdce i se svou „jistotou“ spásy z pouhé víry v předurčení a příslušnosti k tomuto přesvědčení.“ Tolik Silvestr Braitto. (Pozn. red.: Nadpřirozená, Božská víra ke spáse nestačí, je třeba také naděje, a navíc hlavně láska, oživující víru i naději; přitom láskou se rozumí caritas, tj. milovat Boha nade všechno, což zahrnuje i milovat bližního jako sebe.)

Husova nauka o církvi neměla teoreticky velký vliv – v prvních letech po Husově smrti se o ni přeli Pavel Pražský s Šimonem z Tišnova, potom již o ní neslyšíme. Měla však velký význam praktický. Popření božského původu primátu a odmítnutí učitelské autority církve je hlavní idea husitství. Písmo sv. jako slovo Boží má jediné být zdrojem víry, jen ono prý má spravovat soukromý a dokonce i veřejný život (ve veřejném životě je ale třeba dodržovat zákon přirozený!). Druhý materiální zdroj víry, tradici, sice ani Hus, ani husité nezavrhnou úplně, velcí církevní učitelé a první sněmy jsou jim někdy autoritou, a kde se to hodí, dovolávají se i pozdějších spisovatelů, ale svorně odmítají ten zdroj víry, který jí dává tvar, tj. církevní autoritu, kterou pražské husitství nahradilo autoritou university, tábořské pak autoritou (nekritického) rozumu. A to byl kořen nevyhnutelného náboženského rozkladu.

Husův proces v Kostnici by nebylo správné vidět jen pod zorným úhlem Husovým, který tvrdil, že tam přišel z vlastního rozhodnutí, aby hájil svou pravdu proti křivým svědkům. Historik je povinen vyslechnout i mínění koncilu, který nepochyboval, že má jen dokončit proces s kacířem, započatý už dříve. Tím nechceme stírat dojem, že

Otcové koncilu jednali ukvapeně. Byli tehdy bez papeže a potřebovali dokázat svou legitimitu. Sáhli tedy k osvědčenému prostředku a odsoudili heretika, aby dokázali svou péči o čistotu víry. Je možné jen litovat, že záležitost nepřenechali papeži, jehož potom zvolili. Papežové jednají klidněji a mírněji než bouřlivá shromáždění. Ohledně glejtu, který Hus obdržel od římského císaře, je pravděpodobné, že glejt ho měl chránit před násilím na cestě, nikoliv před rozsudkem koncilu jakožto momentálně nejvyšší autority ve věcech víry.

¹⁰ Viz Obrázek libereckých farností, č. 8, roč. 3, s. 18n. Jaroslav Lhotka: Pravda o Janu Žižkovi (citace z románu *Consuela* a z časopisu *La chaine d' Union*): „Hejtman husitských vojsk Žižka vítal příchozí slovy: „Vítejž tě ten, s nimž tak nespravedlivě bylo postoupeno“, čímž rozuměl Satana. Tato zpráva se nalézá například v románu „*Consuela*“ od George Sandové, která nemůže být podezírána z tendence očernění husitů, naopak. Ona husitské hnutí považuje za hnutí osvoboditelské. Žižka provádějíc reformu politickou a náboženskou po smrti Husově, měl i myšlenku zrehabilitovat Satana. Představoval si ho jako nevinnou oběť despotismu, učinil z něj spolupřítele všech utlačovaných a šel ještě dále – postavil Satana nad biblického Boha. Starý náboženský pozdrav „Bůh s vámi!“ zaměnil za „Vítejž tě ten, s nimž tak nespravedlivě bylo postoupeno!“ (z časopisu svobodných zednářů „*La chaine d'Union*“, listopadové číslo z roku 1885).“

¹¹ Akt vzniku republiky československé byl nedemokratický a záměrně podivný, byl hlavně projevem dobové vůle vítězných mocností, zejména Francie. Paradoxně málo známé je, že český král a Rakousko-Uherský císař Karel I. neabdikoval, země Koruny české existují, důležité zákony mocnářství dosud platí, viz: <http://www.korunaceska.org/aktuality.asp?soubor=1918.txt> – Josef Pejřimovský: „Jak zrušili monarchii? Zrušili ji vůbec?“

Důkladný rozbor okolností vzniku republiky s reálným popisem významnosti dílčích vlivů (odlišným od současné oficiální historiografie) je uveden v knize Josefa Kalvody „*Genese Československa*“ (1. vyd. Praha, Panevropa 1998).

V období 1938 až 1989 česká (československá) státnost fakticky neexistovala. Neústavní postup presidenta (a vlády) v době Mnichovské dohody dává dvojí možnost vysvětlení. Buď ukazuje na malou míru suverenity 1. republiky, či na vlastizradu dr. Edvarda Beneše. Viz Martin Horák: „Co vzniklo 28. října 1918?“, 11/2004; <http://www.cs-magazín.com/>

[2004-11/view.php?article=articles/cs041147.htm](http://www.gwo.cz/pravda/pdf/0909v1.pdf). Dnes zamlčovaný Benešův impuls na dění, které vedlo k „Mnichovské dohodě“ podrobně uvádí Jan Cholínský v eseji „Mnichovská zrada nebo pražský krach? Nečasova mise a rozpad Československa v roce 1938“ (Obrázek libereckých farností č. 9, ročník 7, 21. 8. 2009, příloha, 1. část: <http://www.gwo.cz/pravda/pdf/0909v1.pdf> , Obrázek libereckých farností č.10, ročník 7, 16. 9. 2009, příloha, 2. část: <http://www.gwo.cz/pravda/pdf/0910v1.pdf>). Benešův veřejný výrok „mám plán“, který lidé ironicky překládali „plán eroplán“, tj. zkratkou vyjadřující jeho demisi a odlet, byl ve skutečnosti přede všemi (tj. před vládou, parlamentem, velvyslanci i armádou a lidem) Benešem zorganizovanou, protiústavní a utajenou Nečasovou misí. Beneš se také následně nepochybně zasloužil o sovětizaci Československa a o z toho plynoucí pouze formální státnost, jak uvádí Josef Kalvoda v knize „Role Československa v sovětské strategii“ (Nakladatelství Díló, 1999, Kladno).

¹² Skutečná suverenita našeho státu musí vycházet z tradice civilisace, která povstala z Kristova učení a z jeho vlastních křesťanských kořenů. Je omezena a ohrožena zejména duchovním stavem významného počtu občanů, členstvím v zednářsky řízené Evropské unii a v podpoře jejího „francouzského“ geograficko-politického a „německého“ ekonomicko-politického směřování. Nebezpečími jsou např.: popírání křesťanských kořenů Evropy, protikatolická propaganda ze strany větších médií, úsilí pomocí propagandy a „zákonů“ nastavit stav proti přirozenému právu jedince, rodiny a obce, popřením toho, že fundamentem rodiny (a to jako základního článku společnosti) je pouze svazek jednoho muže a jedné ženy, podpora rozvratu rodiny, prosazování nejen neúcty k lidskému životu, ale jeho ničení, shora dirigovaná podpora multikulturalismu a dnes už nezakryvaný příklon k tzv. globalisaci, čili ke skryté vládě skupiny mocných. Její součástí je mj. i využití záměru islamizace k duchovnímu rozvratu Evropy cílově obývané snadno manipulovatelnými jedinci bez řádu, řídicí se „televizními“ pocity, pudy a vášněmi.

HLAVNÍ POUŽITÉ PODKLADY

Bílý, J.: Jezuita Antonín Koniáš, osobnost a doba, Vyšehrad 1996; skutečným autorem je **J. C. Kebrle** – viz níže*.

Bednarz, M. SJ: Pisma wybrane (Materiály z kostela sv. Ignáce z Loyoly, 2006).

Čapek, J.: Dějepisný místopis města Libochovic nad Ohří (1878).

Čornejová, I.: Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách (Hart Praha 2002).

Denis, A. (Vančura, J.): Konec samostatnosti české. Díl II. (Šolc a Šimáček, Praha, 1893).

Dobiáš, J.: Liberecké chrámy, Liberec 1983.

Janáček, J.: Doba předbělohorská, 1526–1547 (Academia, Praha 1984), Rudolf II. a jeho doba (Svoboda, Praha, 1987).

Kaubek, A.: Děje města Libochovic nad Ohří (1874).

Korous, K.: Střípky z historie Libochovic (2001).

Kotek, A.: Návraty k víře sv. Cyrila a Metoděje u nás v době rekatolizace. (Vrchoslavice, 2004).

Malý, R.: Bílá Hora a její místo ve sporu o smysl českých dějin (Distance 2003, č.2).

Neumann, A.: Ožehavé kapitoly z českých dějin církevních. Vyšehrad, 1937.

* Autorská poznámka: Obsahově výborná kniha mi byla významným zdrojem informací a citací pro tento spisek, zejména v partiích souvisejících s P. Koniášem a jeho dobou. Má pohnutou historii, příznačnou pro dnešní školství a vědu. Je totiž plagiátem (podvrhem), tj. J. Bílý ji opsal. Skutečným autorem je amatérský badatel **Josef Cyril Kebrle**, který ji jako své celoživotní dílo zanechal pouze ve

třech exemplářích – jeden z nich je v Centrální katolické knihovně v Praze. Bílý působil na Pedagogické fakultě University Karlovy v Praze a náhodou se dostal k rukopisu již zesnulého Kebrleho. Opsal a vydal jej pod svým jménem. Na podvod Bílého poukázal PhDr. Martin Svatoš. Bílý neváhal podat na Svatoše trestní oznámení, podvod však byl s jistotou prokázán a Bílý opustil Pedagogickou fakultu. Případ byl popsán mj. ve studentských novinách Agora č. 6 – březen 2004 (www.agora-noviny.cz/archiv.php). Bílý potom odešel pracovat na Policejní akademii (!) a dnes vyučuje na jisté zemědělské škole. Podle neoficiálních informací má Bílý nyní dokonce zažádáno o profesuru.

Druhé (doplňené) vydání, 2013.

Poprvé vyšlo soukromým tiskem v r. 2007 a předtím na pokračování v časopisu „Obrázek libereckých farností“ v letech 2006 a 2007.

Viz: <http://files.verumetbonum.webnode.cz/200000163-a9d21aac54/Obrazek12-09-19.html>

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ	s. 2
I. SLOVA ÚVODNÍ	s. 3
II. DOBA A LIDÉ	
SMĚŘOVÁNÍ KE TŘICETILETÉ VÁLCE	s.3
Protestantské věroučné rozdíly	
Jak Evropa dospěla k reguli „čí je vláda, toho je víra“?	
Co předcházelo třicetileté válce v Čechách?	
III. KATOLICKÁ REFORMA	s. 6
Co předcházelo evropské katolické reformaci, její motivy	
K čemu vedl husitský rozkol a rozmanitost	
vyznání v 16. století?	
O které pilíře se opírala kvalita katolické reformy u nás?	
IV. KONFESNÍ NENÁVIST, PANOVNÍCI, STAV POLITIKY, POVSTÁNÍ	s. 9
Co to byla konfesní nenávisť?	
Rudolf II., Matyáš, Ferdinand II.	
Utajené protestantské odmítnutí politických jednání	
2. pražská defenestrace, povstání	
V. ABSOLUTISMUS, NÁRODNOSTNÍ OTÁZKA	s. 12
Směřování k absolutismu	
Otázka národnostní	
VI. BÍLÁ HORA , POVSTÁNÍ NA MORAVĚ, OBNOVENÉ ZŘÍZENÍ	s. 14
Bílá Hora – mýtus a skutečnost	
Povstání na Moravě	
Obnovené zřízení zemské	
VII. O RESTITUCI CÍRKEVNÍHO MAJETKU, KONEC TŘICETILETÉ VÁLKY	s. 18
K mýtu o obohacování Církve, k restituci církevního majetku	
Liberec za války třicetileté	
Obrana Prahy proti Švédům, proč byl postaven	
Ferdinandem III. mariánský sloup	
VIII. DOBA PO VÁLCE TŘICETILETÉ	s. 19
Absolutismus a Církev	

Problémy katolické reformace v Českých zemích, její evropské druhy, činnost otců jezuitů Financování neklášterních duchovních Kláštery a řády, sociální služby a činnost jezuitů Školství a jezuité Délka pracovního volna, pouti a slavnosti Stav českého jazyka a hudby Svatováclavské dědictví, literatura, výtvarné umění, barokní stavby	
IX. DVĚ JESUITSKÉ OSOBNOSTI A JEJICH DOBA	s. 27
P. Bohuslav Balbín Antonín Koniáš – rodinné poměry, studia Katolická reformace v době počátku působení kněze Antonína Koniáše, jezuitské misie Lživé výroky o jesuitech a P. Koniášovi, k pálení knih Jak to bylo s náboženskými knihami Husa, Chelčického a Komenského Koniáš a knihy, Cytara, Zlatá denice, vztah k Biblím Vztah k potřebným, jezuité a rodina Skon A. Koniáše Koniášova slova	
X. KRITICKÉ POZNÁMKY	s. 35
Ke katolické reformě Ke Komenskému a k roli propagandy u Havlíčka a Jiráska K některým omylům Tomáše Masaryka K ideji české státnosti	
XI. ZÁVĚR	s. 39
POZNÁMKY	s. 40
HLAVNÍ POUŽITÉ PODKLADY	s. 47

*Hlavní oltář klášterního kostela
Nanebevzetí Panny Marie v Dolním Ročově
(Návrh oltáře pochází od K. I. Dientzenhofera,
vlastní provedení od F. I. Weisse.
Podobu kostela dotvořil K. I. Dientzenhofer v letech 1746 – 1750.)*